

Capitolul 1 - Notiuni despre Etologie

Etologia este baza informatională și educațională a tuturor celor care sunt angrenați direct și indirect în creșterea, educarea, selectarea, perpetuarea și evaluarea raselor canine.

Acest Capitolul este structurat în 3 Subcapitole:

- Notiuni generale
- Etologia alicativă
- Schimbări comportamentale și temperamentale, din cauza noastră

1.1. Notiuni generale.

Etologia este disciplina care se ocupă cu studiul biologiei comportamentului animal și uman, adesea discutându-se natura comună a acestora, putem afirma că este o ramură tânără a biologiei.

Separarea omului de animale, s-a făcut în evul mediu mai pe baze religioase, animalele erau considerate ca fiind călăuzite de instinctul orb, pe baza criteriului plăcerii sau al neplăcerii, spre deosebire de om care era o imagine a dumnezeirii, singura ființă care reflecta esența divinității prin chip și asemănare.

La sfârșitul sec. XIX J. Stuart Mill descria etologia ca disciplină care se ocupă cu studiul caracterelor, al faptelor morale, al tradițiilor și moravurilor umane. O perioadă oarecare de vreme etologia s-a confundat cu psihologia. În aceeași perioadă, însă, cei mai mulți înțelegeau etologia ca o disciplină de accepțiune zoologică și nu umană (adică o știință care explică comportamentul animalelor vii în mediul lor natural) iar la limita dintre secolele XIX - XX trece în prim plan această abordare.

Charles Darwin (1859) formula în "Originea speciilor", pe lângă fundamentul evoluției, și trei idei fundamentale pentru abordarea comportamentului animalelor, care au trecut foarte puțin observate în perioada respectivă, și anume:

1. Oricare animal posedă pe lângă caracterele morfo-anatomice și o serie de comportamente tipice pentru specia din care face parte;
2. Aceste manifestări au un caracter endogen, spontan, variabil, ereditar și adaptiv, fiind supuse mecanismelor evoluției prin selecție naturală
3. Din motivele expuse în ideile anterioare, aceste manifestări pot servi drept criterii taxonomice în sistematica zoologică.

Ch. Darwin este totodată și primul autor al unei cărți de etologie în sensul modern al cuvântului, prin lucrarea "Expresia emoțiilor la animale și om".

O altă carte ce a fost luată ca punct de reper în acea perioadă - "Așa a descoperit omul câinele" scrisă de Konrad Lorenz, fondator al etologiei, a fost publicată pentru prima dată în 1949, ea dezvoltă ideea evoluției animalului de companie și a relației acestuia cu omul, plecând de la șacal, un animal sălbatic și independent din epoca timpurie, până în zilele noastre, la câinele pe care îl identificăm ca cel mai loial prieten și animalul de companie perfect.

Să revenim puțin la comportamentul lupilor: ce știm despre ei? Lupul este unul dintre cele mai interesante mamifere din lume, fiind niște animale mistice și totodată foarte controversate, el este un animal social ce trăiește în haită. Viața în haită se caracterizează prin comportament și reguli stricte:

Unele studii, din acea perioada considera ca principalele tipuri de comportament sunt: de hranire, supraviețuire și agresivitatea

Comportamentele de hrănire, autoapărare și reproducere sunt tipurile de comportament cele mai importante întâlnite la lup.

Dintre acestea, cel de reproducere este legat de perpetuarea și dezvoltarea speciei, iar primele două se referă mai mult la existența individului (Cociu 1982).

În afară de cele trei forme, mai sunt încă două tipuri de comportament care îi ajută la desfășurarea celor anterior menționate. Acestea sunt: cercetarea și agresivitatea. Fiecare tip de comportament menționat la început nu se poate desfășura și realiza fără influența celorlalte două (Werner Freund 1988).

Agresivitatea este o trăsătură specifică tuturor animalelor, și are un rol considerabil în supraviețuirea speciilor.

„Câinele este și el un prădător, este atât de strâns înrudit cu lupul încât împerecheat cu el poate crea descendenți nu numai viabili, ci și reproductivi.

Prin urmare, pachetul său genetic diferă într-o măsură foarte mică de ceea ce este cunoscut astăzi de strămoșul său, lupul.

Dar ce este câinele? citând etologul Dr. Kováts Zsolt: ”Câinele nu este om, câinele nu este o mașină, câinele este ceva diferit!”

Comportamentul câinelui depinde de:

I. Abilități moștenite: structura anatomică .

a, corporal funcții vitale (fiziologie) funcționarea organelor interne

b: Abilități intelectuale mentale (capacitate de învățare), instinct, memorie genetică, caracter proprietăți ale sistemului nervos

II: Efecte asupra mediului extern:

- vremea (clima) nu pe vreme caldă!

- alimente (conținut de energie și proteine),

- obișnuință (învățare non-conștientă),

- socializare (nici prea puțin, nici prea mult),

- tratarea experimentală (dragoste, ierarhie, armonie),

- abordarea și metodele de predare.

Fiecare subpunct ilustrează diferențele. Dotările și comportamentul observat este creat de efectul combinat al mediului.

- Nici cea mai bună calitate nu valorează prea mult dacă circumstanțele nu sunt adecvate.

- Chiar și în condiții optime, doar abilitățile sale ereditare câinele poate performa până la limita sa.

Pentru a studia caracteristicile moștenite și pentru a interpreta corect efectele mediului exterior, ajungem la concluzia corectă, trebuie să studiem gândirea științifică naturală.

Gândire științifică: Câinele este o ființă creată artificial și, ca atare, o ființă unică. El nu a fost domesticit ca și alte animale sălbatice, el s-a alăturat de bună voie omului.

Cât de interesant ar fi dacă am putea întreba odată câinele nostru cum se simte lângă noi?

O persoană care trăiește într-o relație emoțională strânsă cu un câine - mai ales dacă acesta este tratat ca și un membru al familiei „câine”, vrând-nevrând tratează câinele ca și pe ceilalți membri ai familiei. Câinele știe și vrea să se adapteze foarte bine, nu este de mirare că multe persoane atribuie câinelui trăsături umane. Această este o abordare greșită, numită și umanizarea câinelui sau cu expresie străină antropomorfizarea câinelui.

După citatul doctorului Zsolt Kováts - „Câinele nu este om...”

Câinele funcționează după un sistem foarte simplu, dacă nu-i înțelegem limbajul, nu înțelegem ce sunt ei cu adevărat, îl complicăm prea mult și nu știm de ce au nevoie defapt.

Trebuie remarcat faptul că aparțin unei specii diferite iar apoi vor fi echilibrați și fericiți dacă respectăm natura lor animală, rasa, specia și individualitatea lor.

Omul își poate aminti trecutul și își poate planifica viitorul. Ca și toate animalele că și câinele trăiește exclusiv în prezent! Nu visează despre vremurile frumoase ale câinilor, el nu își face planuri, cum să prindă pisica vecinului.

În special, el nu înțelege conceptul de ceva, adică poate generaliza. El, trăiește în acțiune și numai pentru obiecte care pot fi mirosite sau văzute, capabil să se asocieze (se asociază) cu situații concrete care pot fi conectate.

O practică greșită este: ”lăsăm câinele fericit”, crescut în sălbăticie, iar apoi vor fi dresa.

Un pui nu este mai prost decât un câine adult. Această specie nu își poate permite asta! Viața individului și viitorul speciei depind de cât de repede învață și se adaptează! Puiul de câine poate învăța aproape orice aproape tot ce fac cei mari, singura limită este dezvoltarea lui fizică și sistemul nervos nu poate fi stresat mult timp!

Indiferent de rasă, câinele are nevoie de reguli.

Teoria reflexelor descrise Ivan Petrovici Pavlov aceasta este unul dintre elementele de bază importante ale dresajului canin. Ne dă cunoștințe necesare dar nu și suficiente pentru pregătirea modernă a câinelui. Câinele este mult mai mult un automat care dă răspunsuri mecanice la stimulii exteriori.

Prin urmare, un câine este în primul rând un animal, în al doilea rând un câine. Ordinea este foarte importantă. O relație sănătoasă constă în satisfacerea nevoilor reciproce ale părților! Nu numai la câini și la oameni.

Locul al treilea în ordinea importanței este rasa câinelui. Uneori tindem să supraestimăm diferențele dintre rase pe o bază emoțională. Diferența constă în abilități. Deși în dresajul câinilor lucrăm cu specialități de rasă nu trebuie să uităm de ordinea specifică amintită.

Metode de învățare:

Reflexul: codificat în gene pentru un stimul specific din mediu -pe baza „cunoștințelor”, animalul dă un răspuns specific.

Organul senzorial (receptorul) care percepe stimulul poate fi ochiul (stimul luminos), urechea (stimul sonor), pielea (stimul tactil, termic, electric), nas (stimul olfactiv), cavitatea bucală, stomac și tractul intestinal (stimul chimic și mecanic). etc. În organul senzorial, stimulul este transformat într-un stimul, ceea ce este calea nervului senzorial duce la centrul nervos (măduva spinării, creier).

Centrul nervos activează un alt centru nervos specific

(comutarea). Stimularea căii nervoase motorii care provine din acest centru transmite la unul dintre organe (efector), care reacționează cu funcția corespunzătoare (contractie musculară, funcția glandelor). Unul dintre cele mai simple reflexe este a reflexul pupilar, când pupila se contractă sub influența luminii puternice.

Învățarea prin formarea și condiționarea asocierii: Prin asociere înțelegem fenomenul când mai multe (cel puțin două) evenimente sunt conectate în creier.. Dacă o asociație nu este numai ocazională, ci este des întâlnită sau regulat, putem vorbi despre condiționare. Ca urmare a condiționării, conexiunea este atât de puternică „ancorată” în creier încât aceasta apare previzibil în mod sigur pe viitor.

Procesul numit *condiționare clasică*, asociere apare între doi stimuli.

În celebrul experiment al lui I. P. Pavlov (1905!) mâncarea, ca stimul (miros și optic) este asociat cu sunetul clopoțelului. Percepția gustului a declanșat automat răspunsul determinat genetic, secreția de salivă. Hrănirea era precedată întotdeauna de sunetul clopotului și prin condiționare, a reușit ca sunetul clopoțelului să declanșeze producția de salivă. Explicația fiziologică a fenomenului este că există două astfel de centrii nervoși care până acum nu și-au transmis stimulii unul altuia, acum are loc o comutare mai mult sau mai puțin permanentă.

Stimulul sonor creat de clopot este perceput de ureche, iar nervul auditiv percepe stimulul și îl trimite la centrul auditiv din creier. O parte a centrului auditiv și legătura dintre centrul pentru comanda de salivare provoacă stimulul o transmite centrului salivar. De acolo, stimularea este trimisă către glanda salivară, care răspunde la stimularea prin salivare. Reflexul condiționat rezultat este că în faza de condiționare stimulul sonor să fie întotdeauna urmat de hrănire.

. O relație temporară devine permanentă atunci când este urmat mai târziu de un stimul necondiționat (de exemplu, mâncare), semnalul audio. Dacă nu se face acest lucru, reflexul slăbește în timp, în cele din urmă dispare (încetează comutarea între centrii nervoși).

Bucuria înăscută și reacțiile de frică pot fi, de asemenea, bine condiționate. Este suficient de a pedepsi un animal cu un obiect de câteva ori pentru a reacționa cu frica la vederea unui instrument la care inițial era indiferent.

Procesul numit condiționare instrumentală, asociere (asocierea) se formează între un stimul și un răspuns. Eficacitatea condiționării poate fi influențată direct de ce poate individul concluziona. .

Condiționarea asociativă se aplică și condiționării instrumentale cunoaștere experimentată a timpului. Stimulul învățat trebuie dat cu puțin timp înainte de comportament. După ce îl aude, câinele poate reacționa cu cel puțin două răspunsuri posibile.

Comportamentul condiționat se dezvoltă atunci când, folosind o analogie non-biologică, a pe baza „venituri-cheltuieli-bilanț” „merită” ca individul să ia asta nou în repertoriul său comportamental.

Să ne amintim metoda clasică de a învăța comanda șezi

Putem învăța câinele să facă acest lucru într-un alt mod:

1. Tinem o bucată de carne sau o minge deasupra capului catelului (motivatie).
2. Nu poți ajunge la „obiectul dorinței tale” sărind. Așteptăm cu răbdare, între timp spunem: „șezi!”.
3. Cățelușul obosește în timp și, își dă seama că este mai confortabil să ridici privirea stând în șezi, se așază. Apoi, într-o secundă sau două, primești carnea sau mingea (formarea unei asociații).
4. Dacă practicăm acest lucru în mod regulat (condiționare) și întărire (minge, mâncare) nu ratează niciodată, va sări din ce în ce mai puțin și...
5. La final, când aude comanda „șezi!” semnal, se așază imediat (s-a format reflexul condiționat).

Până la sfârșitul învățării operante, câinele este acel tocilar care va semăna cu un copil care aproape că se zdrobește pentru a ajunge la recompensa, lauda profesorului.

Cu toate acestea, această metodă de condiționare poate fi utilizată numai dacă câinii au un impuls foarte puternic de a realiza ceva, dorința pentru a obține ceva. Rămânând cu exemplul nostru, doar atunci putem învăța cățelul nostru să stea jos, pe baza teoriei învățării operante, dacă acesta este suficient motivat, adică dacă îi este foarte foame sau cu orice preț vrea să ieie mingea, chiar dacă presupune efort.

Atenție! Nu numai frica și stresul pot bloca învățarea, ci și supramotivarea.

Este permis motivarea elevului atât de mult încât să nu meargă în detrimentul capacității de învățare.

Câinele este o creatură foarte motivată situațional. Acest lucru este deosebit de vizibil în cazul condiționării instrumentale. Proprietari de câini începători adesea se plâng că, în ciuda multă muncă, câinele lor pe un teren străin nu funcționează corespunzător. Un reflex învățat să fie declanșate de setul de stimuli experimentați în timpul condiționării necesar. Doar pe o perioadă mai lungă de timp și învățare-predare rezultă peste tot semnalul sonor și vizual selectat valabil. Este necesar să se repete procesul de condiționare în diverse locații, în diverse situații.

1.2. Etologia aplicativa.

.Hai de plecam de la urmatorul studiu de caz.

Cainii pot recunoaște emoțiile la om, prin combinarea informațiilor din diferite sensuri - o abilitate care nu a fost observat anterior în afara oamenilor, un nou studiu publicat, de o echipă de experți de comportament de animale și psihologi la Universitatea din Lincoln, Marea Britanie, și Universitatea din Sao Paulo, Brazilia, sunt publicate în Royal Society revista Biology Letters.

Pentru prima dată, cercetătorii au demonstrat că câinii trebuie să formeze reprezentări mentale abstracte ale stărilor emoționale pozitive și negative, și nu sunt pur și simplu afișate comportamente învățate atunci când răspunde la expresiile de oameni și câini.

Cercetătorii au prezentat 17 câini interne cu perechile de imagini și sunete de transport diferite combinații de expresii emoționale pozitive (fericit sau jucause) și negative (furios sau agresive), la om și câini. Aceste surse distincte de intrare senzoriale - fotografiile de expresii faciale și clipuri audio de vocalizare (voci sau latra) din subiecți necunoscuți - s-au jucat simultan animalelor, fără nici o pregătire prealabilă.

Echipa a descoperit că câinii petrecut în mod semnificativ mai uita la expresiile faciale care corespund starea emoțională (sau valența) a Zgomotul, atât pentru subiecți umani și canine.

Integrarea diferitelor tipuri de informații senzoriale în acest fel indică faptul că câinii au reprezentări mentale ale stărilor emoționale pozitive și negative ale altora.

Cercetător Dr. Kun Guo, de la Universitatea din Școala de Psihologie Lincoln, a declarat: "Studiile anterioare au indicat faptul că cainii pot diferenția între emoțiile umane din repere, cum ar fi expresiile faciale, dar acest lucru nu este la fel ca recunoașterea emoțională.

"Studiul nostru arată că cainii au capacitatea de a integra două surse diferite de informații senzoriale într-o percepție coerentă de emoție în ambele oameni și câini. Pentru a face acest lucru necesită un sistem de clasificare intern de stări emoționale. Această capacitate cognitivă are până în prezent evidențiată doar în primat și capacitatea de a face acest lucru peste specii observate numai la om. "

Co-autor profesorul Daniel Mills, de la Școala de Life Sciences de la Universitatea din Lincoln, a declarat: "A fost o dezbatere lungă durată dacă câinii pot recunoaște emoțiile umane. Mulți proprietari de câini raport anecdotic că animalele lor de companie par foarte sensibil la stările membrilor familiei umane.

"Cu toate acestea, există o diferență importantă între comportamentul asociativ, cum ar fi de învățare pentru a răspunde în mod adecvat la o voce furioasă, și recunoscând o serie de diferite

indicii care merg împreună pentru a indica excitare emotionala într-o alta. Descoperirile noastre sunt primele pentru a arata ca câinii recunoaște cu adevărat emoțiile la om și alți câini.

"Foarte important, câinii din studiile noastre au primit nici o pregătire prealabilă sau perioadă de familiarizare cu subiecții din imagini sau audio. Acest lucru sugerează că abilitatea de a combina "câinii indiciilor emotionale poate fi intrinsecă. Ca o specie foarte socială, un astfel de instrument ar fi fost avantajos și detectarea emoție la om poate chiar au fost selectate pentru a lungul generațiilor de domesticire de noi. "

Etologia canină (chinotehnia de înalt nivel) poate reprezenta un prilej de prevenire, formare sau diminuare a personalității câinelui și omului prin **educație**.

Tehnic vorbind, nu trebuie să ne intereseze inteligența unui exemplar canin, ci ce putem să facem cu această inteligență, în direcții utile nouă, bazându-ne pe cele două tipuri ale experienței conștiente :

- *senzațiile* – auditive, gustative, vizuale, olfactive
- *sentimentele* – bucurie, teamă, afecțiune etc.

O putem încadra la granița dintre psihologie , pedagogie și chinologie - ea se folosește de metodele acestor științe, dar le imprimă un caracter specific acestui domeniu.

Încercăm să utilizăm principalele metode :

- *observația* – pentru realizarea unei baze de date cu privire la aspectul comportamental,
- *experimentul* – utilizat în procesul educativ-instructiv,
- *testul* – (cu o mare răspândire) utilizând ambele tipuri, verbal și nonverbal.
- *analiza* - produselor activității chinotehnice,
- *anamneza* - utilizată și pentru studiul evoluției câinelui și a unor momente deosebite din viața lui.

Capacitatea și calitatea de a-și îndeplini concret și corect toate funcțiile psiho-relaționale, psiho-comportamentale, psiho-educative.

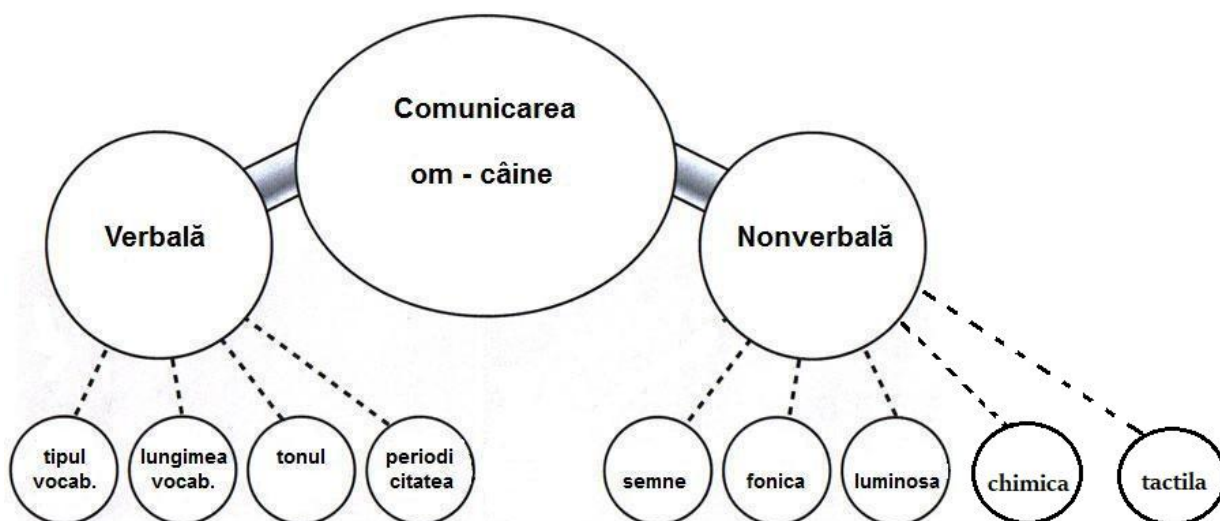
* în condițiile în care câinele este crescut, întreținut, educat și utilizat corespunzător.

* în condițiile în care conductorul își dezvoltă permanent cultura și activitatea chinologică (informații, metodologii, reglementările, rezultate show și/sau examene etc.), la cel mai înalt nivel

În această direcție, avem în vedere :

- Calitatea chinotehnică: calitatea și nivelul metacompetenței fondului uman, al fondului canin (genotip + fenotip) , în profilul psiho-socio-educativ.
- Calitatea logisticii: condițiile de întreținere, asistența sanitar-veterinară și umană, baza materială și echipamentul chinologic utilizat, participarea permanentă la competiții interne și externe, seminariile/webinarii naționale și internaționale, online și față în față, condiții de transport și cazare (cond. extreme lux-supraviețuire) etc.
- Calitatea pecuniară: susținerea materială pe termen mediu sau lung, în competiții și proiecte, capacitatea creării unei canise, îmbunătățirea fondului canin, particularizarea sau generalizarea activității și a serviciilor sub aspect multiplu - show și/sau utilitar.

Comunicarea -

Comunicarea verbală

Cazuistica mi-a demonstrat că aici trebuie luat în calcul: tipul, lungimea, tonul și periodicitatea vocabularului uzitat în dialog cu câinele.

1. Tipul vocabularului:

- dacă este cunoscut sau necunoscut de către câine,
- dacă este uzitat sau nu ca și un vocabular canin de către toți membri din familie, atât acasă cât și la plimbări, concursuri de frumusețe sau examene de lucru
- dacă este unul empiric, scos din context, dintr-un evantai de cuvinte nechinologice sau pe care îl utilizăm permanent sau ocazional.

2. Lungimea vocabularului:

- utilizarea unei fraze în dialogul cu câinele, crezând că el poate lua din context cuvintele cunoscute, făcând analogii directe sau indirecte cu vocabularul implementat la antrenamentele de lucru,
- utilizarea cuvintelor scurte și exacte utilizate numai în perioada educațională
- dialogul continuu și plictisitor crezând că el este foarte inteligent și va memora, înțelege și va reacționa la absolut toate cuvintele noastre

3. Tonul vocabularului:

- păstrarea unui ton constant, dar autoritar, indiferent de locul, conjunctura, motivul și finalitatea dialogului cu câinele
- utilizarea unei inflexiuni a liniei melodice în dialog cu câinele nostru, în raport de tipul și timpul de reacție al acestuia, având în vedere locul unde ne aflăm, motivul, nivelul și importanța situației, impuse sau impentestive

4. Periodicitatea utilizării vocabularului:

- numai atunci când situația impune
- mereu sau în cascade sau în debit foarte mare, datorită neîncrederii din punct de vedere psihonoțional și relational, în dorința de a fi siguri că în acest caz, câinele va fi mai obedient, mai atent sau mai rapid în reacție și execuție, raportat la cerințele noastre
- utilizarea periodică, indiferent de programul, randamentul și adaptabilitatea câinelui la acest sistem de comunicare, neluându-se în calcul aspectul empatic, de a înțelege reacțiile și mesajele exemplarului canin din familie sau cel pe care îl jurăm.

Comunicarea nonverbală

Chiar dacă nu utilizăm mai multe tipuri de comunicare nonverbală, trebuie să știm că în dialog cu câinele, fie cel din familie sau cu cel aflat în programul de educare, există mai multe forme de comunicare nonverbală. Dintre acestea amintim: comunicarea prin semne, utilizarea vocabularului fonetic și comunicarea prin fotosemne.

1. Comunicarea prin semne:

- ne referim la memorarea comenzilor sau al unui comportament educațional utilizând semne din braț sau cu ajutorul corpului.

Se știe faptul că în mai toate specialitățile utilitare canine un rol important îl joacă comunicarea de la distanță.

În competițiile canine de frumusețe, comunicarea în ring de la mică distanță este foarte importantă având în vedere că la prezentarea statică, exemplarul canin, indiferent de rasă, talie, varietate sau vârstă trebuie să se prezinte în toată splendoarea lui, indiferent că noi ne îndepărtăm de el sau ne plimbăm pe lângă el pentru a corecta poziția de prezentare sau pentru simplu fapt că îl facem atent la noi sau la anumiți stimuli.

În examenele de lucru, comunicarea prin semn de mână sau corp are un rol esențial și apartenează în comunicarea cu câinele. De exemplu la competițiile câinilor de salvare, există proba "Control la distanță", extrem de dură și atent evaluată de către orice arbitru.

De la o distanță de 30 m, câinele trebuie să execute rapid și corect, din mișcare, comenzile de "șezi", "culcat", "stai" și "aici". Pentru fiecare comandă în parte existând un semn caracteristic.

Este foarte important din punct de vedere psiho-relational modul in care comunicăm cu câinele, in raport de rapiditatea semnelor si modul nostru de execuție al semnelor respective. Am sa dezamăgesc mulți chinologi, care consideră ca putem alterna tipurile de comunicare. Din punct de vedere psihologic, randamentul este mult mai mare și memorarea comenzilor este mult mai rapidă și corectă dacă se lucrează concomitent, in același timp, intr-un sistem dualist – comenzi verbale concomitent cu comenzile prin semne de mână sau doar printr-un singur tip de comunicare - prin semne sau vocal.

In plus, trebuie să avem mare grijă că in orice tip de examen de lucru (mai ales in examenele IPO-R si IPO-R-M), conform actualelor regulamente de lucru internaționale FCI, nesincronizarea perfectă, in acelaș timp a comenzilor vocale cu cele prin semne de mână, se depunctează pe masură, ele fiind considerate comenzi ajutătoare.

O altă situație este aceea in care câinele trebuie să comunice cu persoanele cu dizabilități. Indubitabil rolul câinelui in acest tip de relație, este foarte important atât din punct de vedere chinotehnic cât și terapeutic, știindu-se faptul că orice persoană din această categorie se bazează pe relația cu câinele 100%.

2. *Comunicarea fonică:*

- de obicei aici ne referim la o comunicare nonverbală , de la mică sau mare distanță, cu ajutorul fluierului, indiferent de frecvența utilizată, până la cel cu ultrasunete.
- un alt "aparat" in comunicarea fonică este "cliker-ul". (un obiect metalic sau din plastic, cu o rezonanță puternică, imitând tonul muzical de clic – clic, de unde și numele)

Caracteristica acestui tip de comunicare este una aparte, ea poate fi utilizată fie in perioada de plimbare fie in examenele de lucru sau diferite situații, in care ne bazăm pe reacția rapidă a exemplarului respectiv. Nu recomand utilizarea acestui tip de comunicare novicilor in chinologie, a celor care nu doresc să aibă un câine educat cainele, se știu că sunt sedentari sau indiferenți la reacțiile exemplarului canin.

De ce ? este foarte simplu.

Utilizarea fluierului, atât in procesul educațional cât și in perioada post educațională, trebuie realizat corect, rapid iar reacția noastră, in raport de executarea unei comenzi a câinelui, trebuie să fie una pe masură.

Folosirea Clicker-ului, in perioada de pregătire sau specializare a câinelui, este mai mult o comunicare de dirijare, corecție și control. Utilizarea clicker-ului este folosită numai atunci când ii confirmăm că el a executat corect o comandă sau o alta cerință, sau daca el a incheiat un set de comenzi.

3. *Comunicarea luminoasă:*

- aici ne referim la utilizarea lanternelor sau a altor fascicule luminoase.

Comunicarea prin fotosemnale are un rol și importanță aparte pentru anumiți câini care sunt formați să participe la cele mai inalte nivele de concursuri sau misiuni reale.

Se știe faptul că in cazul utilizării câinilor de căutare-salvare in diferite misiuni, trebuie evitată comunicarea verbală, datorita pericolelor de pot provoca anumite calamități (avalanșe, cutremure etc.) iar comunicarea prin semne are un randament foarte scazut, având in vedere că anumite exerciții, examene sau misiuni reale se desfasoară noaptea sau in zone cu vizibilitate scazută.

Indiferent ce tip de comunicare utilizăm in relația cu câinele, este foarte important să știm că ne putem baza pe el, pe dorința lui de lucru, că ne arată in orice moment și in orice împrejurare că este dornic să vină in sprijinul nostru, cu siguranță orice comandă sau responsabilitate o duce la bun sfârșit.

Indiferent cum comunicăm cu exemplarul canin, important este să știm cum, când și cât să folosim fiecare dintre aceste tipuri. In orice relație este important să implementăm ideea că o comunicare trebuie să fie directă, rapidă, scurtă, fără stres bazată pe o mulțumire și încredere reciprocă.

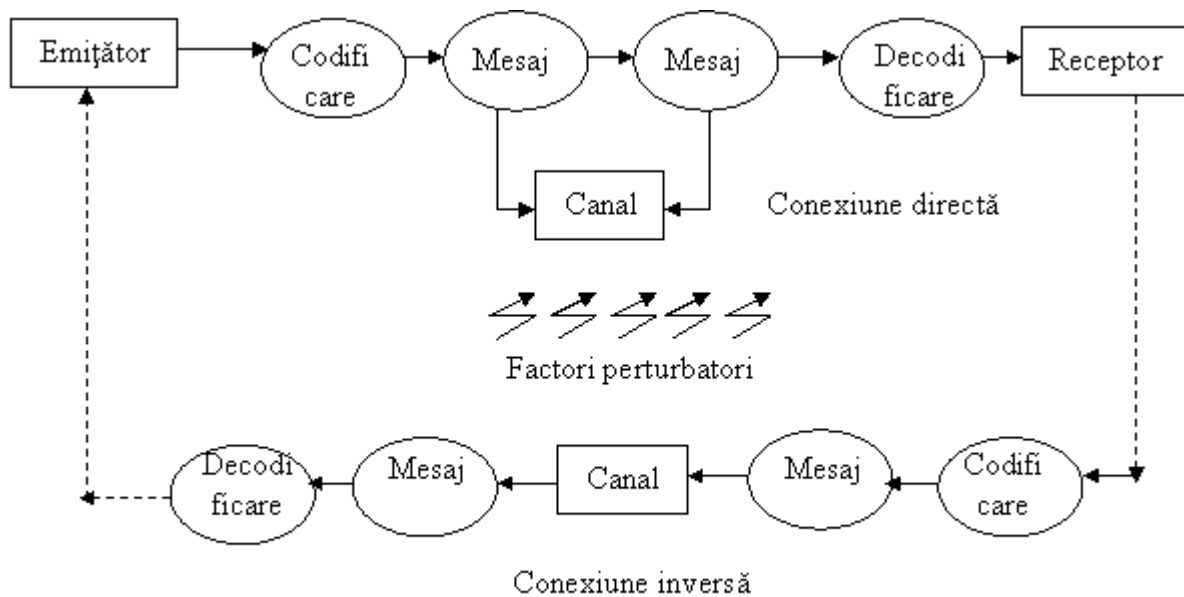
Nu trebuie uitat faptul că atât la noi cât și la prietenul nostru patruped există mai multe moduri de organizări comportamentale: cele viscerale (frica,mânia, furia etc.), cele motorii și cele laringiale (ce includ comportamente verbale).

Plecând de la psihologia stimul-răspuns, putem să ne gândim că în relația și educația cu câinele putem apela la tehnici terapeutice.

Deși este puțin cunoscută sau puțin studiată, modificarea comportamentului este o tehnică utilizată, din ce în ce mai mult de către chinotehniști sau instructorii canini, pentru a schimba sau modela un comportament nedorit, atât pe plan expozițional de frumusețe, cât și pe plan utilitar.

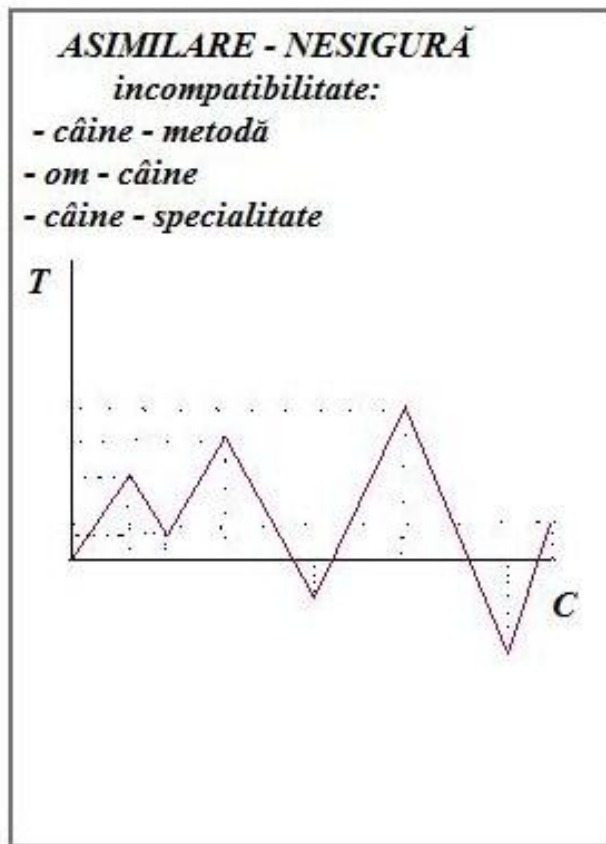
Ceea ce aduc nou, cercetarile ulterioare, este faptul ca o comunicare corecta si completa presupune existenta unei conexiuni inverse (schema lui Norbert Wiener).

Norbert Wiener evidentiaza faptul ca, desi canalul este indispensabil pentru transmiterea mesajului, acestea doua (mesaj - canal) nu se pot identifica. Receptarea si intelegerea mesajului poate suferi din cauza suportului pe care acesta este inregistrat, deoarece factorii perturbatori actioneaza asupra canalului.

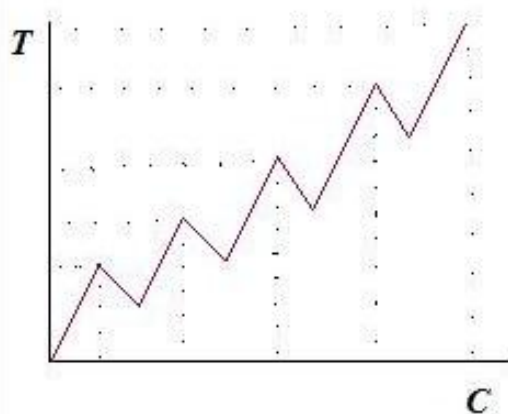

Ca o rezultanta psihoeducationala si psihoreactionala, este analiza Conexiuni, avand ca repere Comunicarea si Timpul.

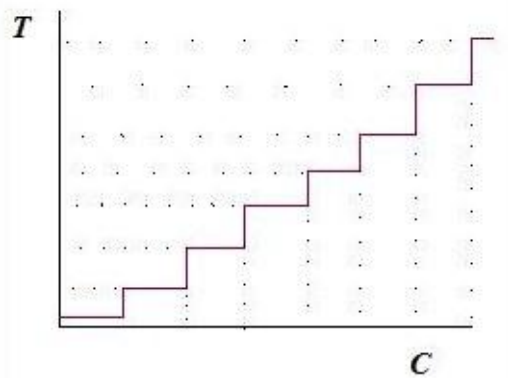
Iata cateva dintre variente situationale rezultate.

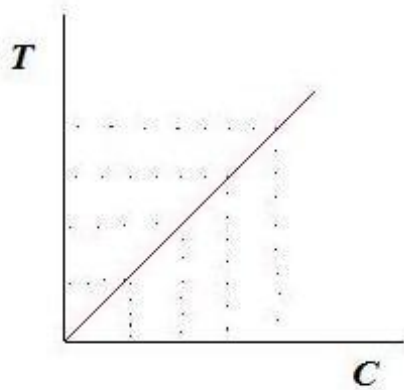
ASIMILARE - ARITMICĂ

ASIMILARE - LENTA dar SIGURĂ

ASIMILARE - RAPIDA si SIGURĂ

Funcțiile de limbaj

- Funcția de comunicare - este foarte importantă în relația cu câinele, în procesul educațional și mai ales în situații de criză, de tensiune, în misiunile reale de căutare. Limbajul fiind format dintr-un set de reguli și convenții care susțin și dezvoltă orice tip de comunicare cu câinele personal sau/și aflat în lucru, el reprezintă un factor esențial în ansamblul activităților canine.
- Funcția de reprezentare - constă în substituirea fenomenelor prin formule verbale. Fiind descris un „tablou”, exact al fiecărei situații, al fiecărei rezultate ce ajută la stocarea și filtrarea informațiilor.
- Funcția emotiv-expresivă - este centrată asupra câinelui, dar și el poate transmite un mesaj. Un exemplu banal dar extrem de important poate să-l reprezinte un simplu ” au”, în momentul în care câțelul se joacă dur cu noi sau ne mușcă etc. Contează foarte mult tonul și intonația iar el filtrează rapid și corect însemnătatea fiecărui tip de „au,, . Și reciprocă este reală, când el paște ceva, se sperie sau denotă neîncredere poate scoate același zgomot, sub diferite tipuri de tonalități și atitudini.
- Funcția pernasivă se observă în situațiile conflictuale sau de dominare, când utilizăm forma imperativă a comenzii, al vocabularului, pentru a fi mai convingători. Este foarte important să știm când și cum să o utilizăm pentru nu a avea reacții imprevizibile sau contrare din partea câinelui aflat în lucru.
- Funcția cathartică este utilizată involuntar când în diferite momente ale noastre simțim nevoia să ne detensionăm, să ne linistim, și atunci îi povestim câinelui starea noastră, bucuria sau insuccesul.
- Funcția reglatorie constă în reglarea execuției unei comenzi și al propriului nostru comportament. De exemplu, suntem într-o misiune de căutare, nu suntem atenți și datorită zonei foarte grele de darâmături facem o entorsă. În prima fază ne defocalizăm de la căutare și ne gândim la consecințele acestui mic accident, dar dacă auzim lătratul câinelui nostru, semnalizând găsirea victimei, în dorința de a afla în ce stare este victima, uităm de durere și pornim imediat în zona de unde se aude lătratul. Această funcție se realizează involuntar.
- Funcția ludică (joaca) este extrem de importantă în economia comportamentului canin în activitatea de educație. Important este să o învățăm să o utilizăm corect și mai ales să știm când, cum și cât să o aplicăm.

INVĂȚAREA

grefarea informației dobândite în decursul vieții, peste informația stocată în dimensiunea genetică.

Formele învățării

- rodajul și sensibilizarea,
- obișnuirea sau habituarea,
- condiționarea

* clasică ,

*condiționarea operantă ,

- învățarea latentă,
- fixarea perceptuală,
- învățarea intuitivă,
- imprimarea.

- **1. Rodaj și sensibilizare** - perfecționarea mișcărilor prin repetiție, respectiv organismul învață să reacționeze la stimuli mult mai slabi
- **2. Habituarea sau obișnuirea** - cu situația stimulatorie creată.
- **3. Condiționarea sau învățarea asociativă**
 - **Condiționarea clasică, de tip 1 sau de răspuns (Pavloviană)**
 - Se bazează pe crearea unei legături (asocieri) de tip stimul - răspuns, adică asocierea repetată și prealabilă a unui stimul, inițial indiferent animalului, cu un alt stimul specific declanșării unei reacții instinctive,
 - **Condiționarea de tip 2, instrumentală, operantă, de tip Skinner, sau învățarea prin încercare și eroare.** –
 - Animalul efectuează spontan acțiuni, având tot timpul inițiativa, selectând pe baza efectelor avantajoase mișcărilor utile de cele inutile
- **4. Învățarea latentă** - Prin contact simplu, nemijlocit și prelungit cu ambianța, animalul stochează informații, aparent inutile, care sunt reactivate în mod adecvat atunci când acest lucru este necesar.
- **5. Învățare prin recunoaștere** - Când pleacă, execută câteva mișcări prin care memorează configurația spațială a unor repere, informație care va fi folosită la întoarcere
- **6. Învățarea intuitivă** - animalul rezolvă o problemă în urma unei înțelegeri bruște a situației, ca printr-un fel de inspirație sau intuiție., fără încercări prealabile
- **7. Imprimarea** - procese supraindividuale, prin care se dobândește informația necesară animalului pentru a cunoaște și memora caracteristicile speciei căreia îi aparține. (puii nu-și recunosc părinții pe baza instinctului, ci învață să fixeze o imagine a lor)

Conditionarea (abordare cognitiv-comportamentală)

- Proces de învățare/ antrenament/ caz real/ evaluare
- Comportamentul:
 - Activitate realizată de un organism. Interna (cognitivă)/externă. Observabilă, măsurabilă
 - Dimensiuni
 - Intensitate (magnitudinea senzațiilor/convingerilor – 1-10)
 - Durata
 - Frecvența (nr apar/unit de timp)

- Latenta
 - Momentul (imediat/decalat)
 - Programarea (proportii/intervale fixe/variabile)
 - Starea prealabla (deprivare/abundenta)
 - Automatisme:
 - situatie → “atunci” →comportament ← repetitie
 - situatie →comportament
- situatii de invatare VS situatii de evaluare !!!!! (la arbitri / IDS +W)

TIPURI DE CONDITIONARI

A. - Condiționarea clasică

este modul în care un animal învață cum să interacționeze cu mediul, prin asocierea unui stimul care inițial nu avea relevanță cu altul relevant, care îl ajută să supraviețuiască. Prin această asociere, animalul poate acum să reacționeze la prezența stimulului anterior neutru și să-și mărească astfel șansele de supraviețuire. Procesul este unul involuntar (spre deosebire de condiționarea operantă). Pentru un prădător, acest lucru se realizează, de exemplu, când acesta face legătura dintre urmele lăsate de pradă și prada în sine (involuntar), ceea ce îi permite să caute aceste semne și cresc, astfel, șansele lui de a găsi prada. Prada învață semne ce prevestesc apariția prădătorului și îl poate astfel evita. Poate părea banal, trebuie ținut cont însă de faptul că acest proces se realizează involuntar, nu prin raționament. Un exemplu de condiționare clasică în cazul nostru și care arată caracterul involuntar îl constituie fobiile. O persoană care suferă de arahnofobie se va simți inconfortabil chiar când doar vede un păianjen la distanță, printr-un geam, cu toate că nu există șanse ca păianjenul să ajungă la aceasta. Câteva definiții:

Stimulul necondiționat este unul care are importanță deosebită.

Răspunsul/reflexul necondiționat e comportamentul animalului cauzat de stimulul necondiționat; e un răspuns involuntar.

Stimulul neutru este un stimul ce nu are importanță mare pentru animal.

Stimulul condiționat este un stimul inițial neutru care, prin asociere cu un stimul necondiționat, evocă un răspuns (necondiționat). Modul cum se realizează concret această asociere va fi discutat mai jos.

Răspunsul condiționat e cel dat de stimulul condiționat; nu coincide neapărat cu răspunsul necondiționat.

Răspunsul excitator (excitație) are loc când stimulul condiționat prezice apariția unui alt stimul.

Răspunsul inhibitor (inhibiție) are loc când stimulul condiționat prezice neapariția unui alt stimul. De exemplu, dacă apariția unui om nu sperie câinele, răspunsul acestuia este inhibitor: omul prezice neapariția fricii. Apare mai ales în reabilitarea câinilor cu probleme de comportament, când încercăm să inhibăm un răspuns nedorit.

Două noțiuni stau la baza discuțiilor ce vor urma, achiziția și extincția unui comportament; pe scurt, comportamentul crește sau, respectiv, scade în forță/frecvență. Evident, vrem să mărim tăria comportamentelor benefice nouă (comenzi, aport, etc.) deci achiziție și să micșorăm puterea celor neplăcute (în special fobii, frică și agresivitate) deci extincție.

I. Achiziția

Achiziția (unui comportament) se realizează când puterea de asociere dintre stimulul condiționat care evocă respectivul comportament și stimulul necondiționat crește (când legătura devine mai puternică). Condiționarea clasică a fost descoperită de Pavlov. Acesta a constatat că, dacă sună un clopoțel înainte de a da câinelui mâncarea, după un timp câinele începe să saliveze la auzul clopoțelului, chiar dacă nu vede mâncarea. În termenii de sus: Stimulul necondiționat: mâncarea; Răspunsul necondiționat: salivarea; Stimulul condiționat: clopoțelul (Pavlov a introdus apoi și alți stimuli: lumină, alte sunete, etc.); Răspunsul condiționat: salivarea. Stimulul inițial neutru (clopoțelul) devine condiționat prin asocierea cu stimulul necondiționat (mâncarea) și evocă astfel un răspuns condiționat (salivarea). În acest exemplu, răspunsul condiționat este unul excitator: clopoțelul prezice apariția unui eveniment, mâncarea. Exemplu de răspuns inhibitor este situația în care sună la ușă, dar nu vine nimeni. Soneria prezice neapariția omului. Cele mai puternice (și mai rapid efectuate) asocieri sunt cele care țin de frică sau, mai general, de evenimente neplăcute, deoarece acestea țin direct de supraviețuirea animalului în cauză. Un exemplu este câinele care pune botul pe aragazul încins și se arde. Cel mai probabil nu se va mai atinge niciodată de aragaz.

1. Ordinea și momentul apariției stimulilor - Pentru a avea loc condiționarea clasică, stimulul neutru trebuie să vină chiar înaintea celui necondiționat (condiționare întârziată), nu mai târziu de jumătate de secundă (Pavlov). În exemplul de mai sus, clopoțelul trebuie să se audă cu maxim jumătate de secundă înaintea apariției mâncării. E important de reținut acest fapt când vrem să aplicăm o corecție (stimul necondiționat) câinelui ca să-l oprim să facă ceva rău (stimul condiționat): corecția trebuie să vină după ce câinele a greșit (sau, cel mult, după ce arată intenție), nu înainte. Folosirea corecțiilor ca mijloc de învățare/prevenire, nu direct prin condiționare clasică, e cu totul altă discuție. Dacă stimulul neutru vine mult mai devreme (trace conditioning), simultan (simultaneous conditioning) sau după (backward conditioning), asocierea nu va avea loc sau va fi foarte slabă. Deși am putea crede că ultimele 2 sunt situațiile care ”învață” câinele ce evoca stimulul neutru, trebuie să ne amintim că procesul e involuntar, câinele nu face asocierea prin raționament.

2. Genetica - Un factor extrem de important în achiziția unui comportament nou este materialul genetic al câinelui, pentru că acesta va determina importanța stimulului necondiționat (unii câini aportează din plăcere, alții o fac strict pentru recompense sau forțați) și, de aici, viteza cu care câinele va face asocierea.

3. Contextul și mediul - Contextul și mediul au o importanță extrem de mare în condiționarea clasică și sunt, în general, neglijate de noi. Un exemplu care arată importanța contextului este câinele care merge frumos în lesă pentru că a asociat zgarda (să spunem de forță) de la gât cu durere când trage. Dacă însă schimbăm zgarda, asocierea nu mai are loc (când se întâmplă asta, este o greșeală de dresaj) și câinele trage în lesă, fără să fie neapărat ceva ce face voit, conștient. Alt exemplu: câinele nu se teme de un anumit zgomot în casă (claxon de mașină, etc.), dar același zgomot îl sperie afară.

4. Frecvența de apariție - O întrebare importantă este ce se întâmplă dacă stimulul necondiționat nu apare mereu, deși cel condiționat apare. Cât de des trebuie să apară cel necondiționat, pentru ca legătura să fie formată sau, din contră, să fie ruptă? Rescorla a

descoperit în 1998 că, dacă stimulul condiționat apare singur în 50% din cazuri, câinele nu va face asocierea dintre cei 2 stimuli. În exemplul lui Rescorla, cineva suna la ușă, apărea apoi un străin iar câinele avea o reacție la acesta (pentru scopurile noastre, să presupunem că reacția era de bucurie). Dacă, însă, în jumătate din cazurile când suna soneria, nu apărea nimeni la ușă, câinele nu mai avea, în timp, nicio reacție la sonerie. Dacă procentul de apariție a răspunsului condiționat este de peste 50%, asocierea probabil va fi făcută, chiar dacă va fi slabă, iar puterea ei va crește odată cu procentul. Stimulul necondiționat: apariția străinului; Răspunsul necondiționat: bucurie; Stimulul neutru: soneria; Răspunsul condiționat: ? Un caz ce apare des: dacă spunem numele câinelui de multe ori fără să urmeze ceva plăcut pentru acesta, vom condiționa câinele să nurăspundă numelui, pentru că va asocia numele său cu ”stăpânul nu are nimic interesant să-mi dea” (inhibiție latentă). Chiar dacă începem din acest punct să oferim ceva câinelui după ce-și aude nume, legătura anterioară va bloca, o vreme, formarea noii legături.

5. Intensitatea stimulului necondiționat - Intensitatea stimulului necondiționat are o importanță mare în condiționarea clasică. De exemplu, dacă vrem să facem câinele să asocieze mâncatul de pe jos cu ceva neplăcut, o corecție dură (curent electric) va fi mult mai eficientă decât una slabă (un ton grav); este doar un exemplu, nu o recomandare ca metodă de dresaj ! Stimulul necondiționat: corecție; Răspunsul necondiționat: evitare; Stimulul condiționat: mâncatul de pe jos; Răspunsul condiționat: evitarea mâncării de pe jos. Simiar, dacă folosim recompense pentru ceva ce face câinele, legătura dintre comportamentul lui și recompense va fi mult mai rapid făcută dacă recompensa în cauză e ceva ce îi place în mod special, primește mingea față de un simplu ”bravo”.

II. Extincția (stingerea)

Extincția (stingerea) unui răspuns condiționat este procesul prin care răspunsul respectiv este anulat/slăbit, prin apariția stimulului condiționat fără a celui necondiționat. În exemplul cu soneria: sună la ușă, dar nu vine nimeni; răspunsul câinelui (bucurie) se diminuează cu numărul de repetiții.

1. Calitatea legăturii - O legătură puternică (dată de cei 5 factori enumerați la achiziție) va fi mult mai greu de modificat sau chiar imposibil. Există legături foarte puternice care sunt efectuate repede (uneori dintr-o singură asociere), anume fobiile; pentru că țin de supraviețuirea câinelui, sunt extrem de dificil de stins (acest lucru ține mult de materialul genetic al câinelui).

2. Genetica - Este știut faptul că anumite fobii au un caracter genetic, adică unii câini sunt mai predispuși să le dezvolte decât alții și sunt foarte rezistenți la schimbare.

3. Contextul și mediul - Ca și în cazul achiziției, contextul și mediul au un rol hotărâtor, atât de mult încât eficiența programelor de reabilitare care implică extincția ține în primul rând de modul cum introducem aceste 2 componente în ecuație.

Situații în care extincția nu a mers:

Dacă extincția a fost efectuată doar într-un context dat, când ne aflăm într-un context nou, câinele va reface asocierea (*reînnoire). De exemplu: un câine cu teamă de oameni poate scăpa de această teamă în urma reabilitării făcute cu câțiva oameni. Dacă însă aducem pe altcineva, e foarte posibil ca frica să revină, pentru că acum contextul e diferit, poate omul nou e mai înalt

decât cei pe care câinele îi accepta, poate e mai scund, are barbă, ochelari, pălărie mare, e gălăgios, etc.

Asocierea poate să revină brusc după stingere, deși răspunsul nu mai fusese oferit de mult timp (*revenire spontană). Motivul este faptul că extincția micșorează șansele ca răspunsul condiționat să apară, dar nu le anulează complet.

Dacă apare un (alt) eveniment înaintea stimulului condiționat și câinele se sperie de acesta, răspunsul inițial este oferit din nou, deși extincția fusese aplicată cu succes (*dezinhibiție).

După ce extincția a avut loc, dacă provocăm apariția stimulului necondiționat singur obținem răspunsul necondiționat dar, dacă testăm a doua zi fostul stimul condiționat, răspunsul condiționat va reveni (*reinstalare).

Dacă extincția a avut loc, dar decidem să refacem legătura celor 2 stimuli, răspunsul va reveni (*reachiziție), iar legătura se va face mult mai repede decât cu un altul neutru, ceea ce arată că extincția nu "șterge", ci mai degrabă înlocuiește legătura.

III. Situații speciale ale condiționării clasice

1. Asocierea de stimuli neutri - la fel cum legăm un stimul neutru de unul necondiționat, putem lega unul neutru, A, de altul neutru, B ($A \Rightarrow B$). Legând apoi B de un stimul necondiționat C ($B \Rightarrow C$), A va căpăta și el imediat valoare asociativă cu C ($A \Rightarrow C$). Proprietatea e un fel de tranzitivitate. De exemplu: batem din palme, apoi spunem "bravo"; acum, spunem "bravo" și oferim mâncare. În fine, după ce aceste asocieri au fost făcute, batem din palme, iar câinele va aștepta mâncarea.

2. Condiționarea - de ordin superior apare, conform modelului de dinainte, astfel: am legat stimulul neutru B de cel necondiționat C ($B \Rightarrow C$), iar acum punem încă un stimul neutru A înaintea lui B ($A \Rightarrow B$). Stimulul A va evoca C ($A \Rightarrow C$). De exemplu, câinele începe să plângă când ne îmbrăcăm, pentru că știe că urmează plecarea și el rămâne singur. Acestea explică de ce unii câini se sperie de lucruri care nu îi pot răni încă: cei cu teamă de furtuni sunt neliniștiți de când începe să bată vântul, se schimbă presiunea atmosferică, se trântesc geamuri, etc. Condiționarea de ordin superior are aplicații mari în modul lucrez eu, prin procesul numit back-chaining.

3. Stimulii neutri simultani - dacă punem simultan 2 stimuli neutri înaintea unuia necondiționat, ambii devin condiționați, fiecare având un procent din puterea asociativă. Uneori, unul dintre stimuli e mai important ca celălalt și îl va eclipsa. Exemplul important aici este faptul că semnalele fizice sunt mai importante pentru câine decât cele verbale; asta înseamnă că, dacă dăm o comandă și facem și o mișcare în același timp, câinele va învăța mișcarea și va răspunde când o facem, dar nu va răspunde la comanda vocală. Alt exemplu: distrat de mediu, câinele nu ascultă, dar răspunde dacă ridicăm tonul: tonul devine mai important ca distracția. Un studiu efectuat de Woodbury în 1943 arată, printre altele, faptul că procesul de condiționare clasică nu e unul rațional. Câinii au fost învățați că, dacă apasă pe o pedală când aud un ton ridicat sau unul jos, primesc mâncare, în ambele situații. După ce au fost făcute cele 2 asocieri, Woodbury a încercat alta: tonurile au venit simultan, de data însă pedala nu a mai prezis mâncarea. Câinii au făcut și această asociere fără probleme, fără să fie afectați de faptul că individual tonurile preziceau mâncarea și fără să piardă aceste 2 asocieri. Acest studiu e important pentru că, în opinia mea, e în contradicție cu ceea ce cred cei mai mulți oameni despre modul cum gândesc câinii.

4. Frica nemotivată - animalele (inclusiv noi) vin înzestrate cu răspunsuri de frică provocate de stimuli neutri, care nu au fost niciodată legați de ceva rău. De exemplu, zgomotele puternice evocă frică, deși nimic rău nu s-a întâmplat în urma acestora.

5. Pseudo-condiționarea - este situația în care un stimul neutru evocă parțial un răspuns necondiționat, deși nu a fost niciodată legat de stimulul necondiționat care provoacă, în mod normal, răspunsul. Apare des în cazuri de agresivitate, frică și singurătate. Exemplul clasic este câinele curentat (și, ca urmare, speriat) care e retestat după câteva zile și se sperie și de vibrație, deși e prima oară când simte vibrația (și, evident, vibrația în sine nu provoacă durere). Orice eveniment în urma căruia câinele se sperie poate provoca pseudo-condiționarea, alți stimuli neutri pot provoca și ei teamă. Fenomenul care ajută la acest fapt este generalizarea (discutată mai jos): vibrația seamănă cu curentul electric și e o senzație total diferită de orice altceva simte câinele. Un alt factor care favorizează apariția pseudo-condiționării este contextul: câinele care a fost atacat pe o stradă se poate speria când reintra pe acea stradă, la aceeași oră, pe lumină, întuneric, când plouă, etc., deși acum atacatorul nu mai este.

6. Învățarea dintr-o încercare - câinele face legătura dintre stimuli după o singură experiență. Are loc când stimulul necondiționat este suficient de puternic și nu există experiențe anterioare care să spună câinelui că a fost doar o întâmplare. Se întâmplă des în cazul fricii și al fobiilor, câinele învață imediat când ceva îi provoacă neplăceri suficient de mari. În dresaj, acest fenomen e folosit, de exemplu, pentru a învăța câinele să nu mănânce pe de jos: prima oară când cățelul găsește mâncare pe jos, aceasta e extrem de iute, îi provoacă disconfort și îl învață să nu mai mănânce niciodată de pe jos (există cazuri în care nu funcționează). Alte exemple unde e folosit procedeul sunt învățarea câinelui să nu se suie pe masă, să nu intre în camere, să nu latre, etc., prin asocierea imediată cu zgomote puternice sau durere (zgardă electrică). Acestea sunt doar exemple, nu recomandări ca metode de dresaj sau reabilitare !

7. Greța - este un fenomen interesant, în sensul că încalcă mai multe reguli ale condiționării clasice. Poate nu vă va surprinde că greța intră la învățarea dintr-o încercare (adică, dacă mănâncă ceva care îi provoacă greță o singură dată, câinele nu se mai apropia de respectiva mâncare), deoarece este util pentru supraviețuirea lui directă (cazul în care ar mânca ceva otrăvitor). Ce este special aici însă este faptul că achiziția are loc (câinele "învăță") chiar dacă greța vine la multe ore după ce a mâncat mâncarea, când condiționarea clasică nici nu ar trebui să fie posibilă.

8. Imprimarea - este procesul de învățare care nu necesită decât o expunere inițială limitată, poate să aibă loc doar într-o perioadă critică și are efect de durată. Voi detalia subiectul în alt articol.

IV. Patru procese foarte folositoare în dresaj și reabilitare

Toate cele 4 procese de mai jos sunt extrem de importante în dresaj și reabilitare, se pot scrie cărți despre fiecare dintre ele.

1. Generalizarea și discriminarea

Prin generalizarea stimulilor și/sau a răspunsurilor înțelegem modul prin care câinele ia informațiile dintr-o situație dată și le aplică în alte situații similare, dar nu identice. Discriminarea este procesul opus generalizării: câinele face distincția dintre mai multe situații similare și se poartă diferit în fiecare dintre ele. Generalizarea ajută câinele să discearnă care situații/obiecte sunt periculoase pe baza experienței anterioare, dar și care situații nu sunt periculoase, fără să piardă timp investigându-le pe fiecare în parte. Generalizarea are 2 locuri în care poate să eșueze: nu toate situațiile generalizate de câine ca fiind fără pericole sunt astfel și nu toate situațiile periculoase sunt periculoase. De exemplu, în urma unor experiențe plăcute, câinele poate generaliza că toți câinii sunt jucăuși, apoi găsește unul agresiv, iar câinele învață (prin discriminare) că unii câini sunt periculoși (poate învăța și altceva de aici, depinde de mai multe lucruri). Invers, dacă a fost atacat cât era mic, poate generaliza că toți câinii sunt răi, apoi poate învăța că

nu toți sunt astfel. Generalizarea (și în strânsă legătură, obișnuirea, discutată mai jos) e folosită în dresaj extensiv pentru a învăța câinele că trebuie să asculte comenzile chiar dacă mediul în jurul lui se schimbă, inclusiv stăpânul. Pentru mine, câinele nu știe o comandă, decât dacă o execută în situații variate, dificile și dă dovadă de generalizare. Câteva idei pentru a fixa o comandă: trebuie să o poată face în față, în lateral-stânga, lateral-dreapta, spate, în timp ce vă mișcați o mână în sus, în jos, în lateral, schimbați mâna, ambele mâini, în timp ce vă mișcați picioarele, sunteți la distanță de câine, nu vă vede, în timp ce vorbiți la telefon sau cu altcineva, are câini și oameni în jur, se aude un telefon, o sirenă, lucrări de șantier, stă în pantă, la deal, e pe iarbă, pe asfalt, pe pietriș, la înălțime, în baltă, în iarba înghețată, lângă o tufă, plouă, ninge, e vânt, e soare, purtați șapcă, glugă, ochelari (de soare), haine largi, mâneci lungi, pantofi care scârțâie, etc. Poate pare destul de mult, însă e necesar: fiecare dintre problemele de mai sus a apărut cu câte un câine cu care am lucrat. Generalizarea va ajuta câinele să treacă peste multe astfel de etape, dar trebuie întâi lucrat în cât mai multe dintre ele.

2. Obișnuirea/desensibilizarea și sensibilizarea

Obișnuirea (uneori desensibilizare) e prezentarea repetată a unui stimul până când răspunsul dat acestui stimul dispare. Este cel mai simplu mod de învățare caracteristic tuturor animalelor. De exemplu, un zgomot puternic poate atrage atenția câinelui, dar repetarea acestuia duce la ignorarea lui de către câine, dacă nu prevestește nimic periculos. Materialul genetic al câinelui contează și aici, unii vor ignora zgomotul mai greu. Trebuie menționat că, deși par similare, există o diferență mare între obișnuire și extincție: în extincție, stimulul condiționat nu-l mai prezice pe cel necondiționat (iar răspunsul dispare), dar în obișnuire stimulul necondiționat apare repetat, până când răspunsul dispare. Obișnuirea este extrem de folositoare în dresaj, de exemplu în: Obișnuirea cu veterinarul, Obișnuirea cu botnița, Mersul în mașină, Suitul treptelor, Ridicarea în brațe, Obișnuirea cu padocul și cușca, Obișnuirea cu suprafețe alunecoase.

Sensibilizarea este procesul opus obișnuirii: răspunsul dat stimulului condiționat se mărește; acest lucru se poate realiza fie micșorând treptat stimulul necondiționat (iar răspunsul să rămână la fel), fie legând stimulul necondiționat de un altul necondiționat mai puternic. De exemplu, folosim un ton dur urmat de o corecție; importanța dată tonului se va mări.

2. Contracondiționarea

Contracondiționarea înseamnă înlocuirea unui răspuns condiționat cu altul. Practic, pentru a înlocui un răspuns condiționat, stimulul aferent este asociat cu un stimul necondiționat (deseori mâncare) care evocă un răspuns necondiționat incompatibil cu cel inițial și, dacă e suficient de puternic, va bloca vechea asociere. Singurul mod în care va funcționa este dacă noul răspuns necondiționat este incompatibil cu și mai puternic decât vechiul răspuns. Este o condiție de bază. Contracondiționarea este deseori folosită simultan cu desensibilizarea (obișnuire), deoarece uneori este necesar să obișnuim întâi câinele cu stimulul care îl speria și abia apoi să-l învățăm să facă altceva.

3. Contracondiționarea gradată

(respectiv, desensibilizarea sistematică) presupune expunerea treptată la stimulul ce provoacă răspunsul nedorit și contracondiționarea (respectiv, desensibilizarea) în aceste etape intermediare, în care stimulul este mai slab și câinele e mai receptiv la schimbare. Trecerea la pasul următor, în care stimulul e mai aproape, mai puternic, se face doar după ce am avut succes în pasul la care suntem. În 1958, Wolpe a pus câteva pisici într-o cușcă și le-a speriat cu un zgomot puternic urmat de curentare; efectul a fost de așa natură, încât pisicile refuzau să mănânce în cușca respectivă și chiar în camera în care era cușca, chiarși după ce fuseseră ținute mult timp nemâncate. Apoi a încercat desensibilizarea sistematică. Întâi, a hrănit pisicile în camere ce semănau, gradual, tot

mai mult cu cea în care se afla cușca, până când au putut mânca chiar acolo. Apoi, a refăcut zgomotul, dar cu o durată de 20 de sutimi de secundă; pisicile au reacționat inițial dar, după 40 de secunde, au început să mănânce când erau cușcă. Treptat, pauza de 40 de secunde s micșorat până la câteva secunde, apoi, în fine, durata sunetului a fost crescută treptat până la 30 de secunde. După cum este evident, contracondiționarea gradată poate dura extrem de mult, pentru că nu putem avansa decât atunci când câinele e confortabil, iar numărul de pași intermediari ține tot de câine și pot fi mulți. Este important de înțeles faptul că reușita acestei metode (desensibilizare și contracondiționare) ține de puterea stimulului condiționat inițial, de cât de bine controlăm mediul și de caracteristicile genetice ale câinelui: dacă, din oricare dintre aceste motive, stimulul e prea puternic (sau prea aproape), stimulul incompatibil pe care vrem să-l folosim (mâncarea, etc.) ar putea să nu fie suficient și metoda nu va merge. Unele fobii ale unor câini (sau oameni) nu pot fi remediate decât parțial, vom ajunge într-un punct de la care câinele nu mai progresează. Câteva exemple de desensibilizare sistematică și contracondiționare gradată: Obișnuirea cu veterinarul, Obișnuirea cu botnița, Mersul în mașină, Suitul treptelor, Ridicarea în brațe, Obișnuirea cu padocul și cușca, Obișnuirea cu suprafețe alunecoase.

4. Expunerea bruscă (imersie, flooding)

Spre deosebire de contracondiționare, expunerea bruscă pune câinele "față în față" cu stimulul, până când răspunsul condiționat dispare. Poate fi efectuată și gradual (expunere gradată care este, de fapt, desensibilizare sistematică), diferența mare față de contracondiționare este că nu se oferă altă alternativă câinelui (mâncare), exact ca și cu desensibilizarea. Spre deosebire de contracondiționare (care nu prea poate să "strice" ceva), expunerea bruscă fie rezolvă problema complet (și imediat), fie o agravează. Din acest motiv, este de preferat să nu încercați această metodă dacă nu sunteți siguri de ceea ce faceți. O problemă suplimentară ce apare aici este faptul că e ceva extrem de neplăcut pentru câine și va încerca să se opună, se va zbate și, posibil, va încerca să muște; este absolut necesar să nu reușească, altfel va învăța că are opțiunea de a-și ataca stăpânul, care va avea consecințe grave și în alte locuri. Ca și în cazul contracondiționării, succesul expunerii bruște depinde de intensitatea stimulului, de context și de temperamentul câinelui (pe lângă modul cum abordăm dresajul propriu-zis și cum manipulăm fizic câinele, evident).

Observații despre terminologie: din cauza faptului că termenii vin din engleză, traducerea lor e uneori dificilă, noțiuni care exprimă același lucru au traduceri diferite la noi.

Contracondiționarea înlocuiește răspunsul inițial cu un altul; cea gradată se face cu pași mici, cea "directă" nu există. Desensibilizarea (obișnuirea) și expunerea sunt aproape identice: Desensibilizarea este obișnuirea cu stimulul, fără a oferi alt răspuns; cea sistematică se face treptat, cea "directă" nu există.

B - Condiționarea operantă

este modul de învățare prin care câinele își modifică propriile comportamente în funcție de consecințele acestora. Condiționarea operantă e controlată de două idei complementare, maximizarea lucrurilor plăcute și micșorarea sau evitarea celor neplăcute.

Legea efectului (a lui Thorndike) stă la baza procesului de condiționare operantă și afirmă că un comportament ce aduce, în timp, consecințe plăcute va apărea mai des, iar unul care are consecințe neplăcute va scădea ca frecvență.

Întărirea - este procesul prin care un eveniment (numit întăritor) mărește frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament (numit comportament întărit). De exemplu, câinele primește mâncare când e în "șezi" așa că se va pune în "șezi" mai des; în acest caz, mâncarea este un (eveniment) întăritor, iar "șeziul" e un comportament întărit.

Penalizarea - este procesul prin care un eveniment (numit pedeapsă) micșorează frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament (numit comportament slăbit). De exemplu, corecția aplicată câinelui când acesta sare pe masă îl va determina să sară mai rar: corecția este o pedeapsă, iar săritul pe masă devine slăbit. Cu toate că există diferențe între ele, voi folosi uneori termenii de "recompensare" în loc de "întărire", "recompensă" în loc de "eveniment întăritor" și "pedepsire" în loc de "penalizare", pentru ușurința în exprimare. Pentru a complica și mai mult lucrurile, cele 2 concepte pot fi folosite în două moduri diferite: atât întăritorul (recompensa) cât și pedeapsa pot fi aplicate/aduse (pozitive) sau luate/oprite (negative), iar comportamentul afectat poate apoi să apară mai des sau mai rar. Avem deci 4 moduri prin care câinele poate să învețe același lucru, voi da drept exemplu învățarea comenzii "șezi" în fiecare dintre cele 4 cazuri:

Întărirea pozitivă (R+) - apare atunci când comportamentul e întărit de aducerea sau prelungirea unor consecințe plăcute. Câinele primește mâncare când se pune în "șezi": "șezi" va fi oferit mai des în viitor deci are loc întărirea, pozitivă pentru că mâncarea e oferită/adusă.

Întărirea negativă (R-) - apare atunci când comportamentul e întărit de eliminarea, micșorarea sau evitarea unor consecințe neplăcute. Tragem de lesă în sus, până când câinele se pune în "șezi", apoi lăsăm lesa moale: "șezi" va apărea mai des în viitor deci avem întărire, negativă pentru că învățarea are loc când tensiunea în lesă încetează deci ceva e oprit.

Penalizarea pozitivă (P+) - apare când comportamentul e slăbit de apariția unor consecințe neplăcute. Câinele nu face "șezi", așa că este corectat din lesă: refuzul de a se pune în "șezi" nu va mai fi repetat deci are loc penalizarea, pozitivă pentru că am aplicat/adus corecția.

Penalizarea negativă (P-) - apare când comportamentul e slăbit prin omiterea prezentării unei consecințe plăcute. Câinele nu face "șezi", așa că nu primește mâncare: comportamentul, refuzul de a efectua "șezi", nu va mai fi repetat deci avem penalizare, negativă pentru că mâncarea e luată înapoi, omisă. Aceste 4 procese stau la baza condiționării operante. O observație, termenii de pozitiv și negativ nu înseamnă ceva bun și ceva rău, se referă doar la aducerea/oferirea, respectiv luarea/oprirea unui stimul. Teoretic, cu ajutorul întăririlor pozitive și negative R+ și R- câinele învață că e în avantajul lui să facă ceea ce îi cerem, iar cu penalizările negative și pozitive câinele învață că e pedepsit dacă nu face ceea ce-i cerem. Deci primele 2 sunt folosite pentru a-l învăța comanda, iar ultimele 2 sunt folosite când câinele nu ascultă. Întărirea pozitivă (recompensa când face ceva bine) și penalizarea negativă (nu oferim recompensa dacă nu ascultă) stau la baza așa-numitelor metode de dresaj "pozitive", care vor să evite celelalte 2 componente și se vor a fi corecte față de câine. Sunt foarte utile în special în fazele de început, când câinele învață ce vrem de la el. Penalizarea pozitivă (corecție dacă nu ascultă) este folositoare atunci când câinele știe foarte clar ce are de făcut, dar alege să nu o facă. Întărirea negativă (corectăm până când câinele ascultă) este, poate, cea mai problematică dintre cele 4, pentru că are șanse mari de a speria câinele și de a-l bloca, dacă acesta nu știe ce are de făcut și nu știe cum să scape de o corecție continuă.

II. Legătura dintre condiționarea operantă și condiționarea clasică

• Condiționarea clasică ajută câinele să prezică apariția sau absența unor evenimente; condiționarea operantă permite câinelui să le controleze. • În mare parte, condiționarea clasică e involuntară; condiționarea operantă e voluntară, câinele acționează asupra mediului pentru a produce consecințe folositoare.

• Condiționarea clasică se bazează pe stimuli; deși poate fi pusă sub controlul unuia, condiționarea operantă nu necesită stimuli.

• În condiționarea clasică, stimulii influențează alți stimuli; în condiționarea operantă, răspunsurile câinelui influențează alte răspunsuri ale lui (vezi și principiul lui Premack). Foarte multe dintre noțiunile folosite în condiționarea operantă se bazează pe asocieri, pe condiționarea clasică. Recompensa și pedeapsa funcționează deoarece câinele le asociază cu ceva ce el face (condiționare clasică 100%); condiționarea operantă apare după asta, când câinele ia o decizie. Deși pot părea extrem de diferite, cele 2 concepte sunt, de fapt, adânc legate între ele. Câinele controlează mediul (condiționare operantă) în funcție de cât de bine reușește să-l prezică (condiționare clasică), iar acest proces e unul în continuă schimbare, în funcție de succesul câinelui. Cu cât câinele reușește să prezică mai bine ceea ce se va întâmpla în jurul lui, cu atât va reuși să controleze mai bine mediul, lucru care, la rândul său, îl va ajuta să prezică mai corect ceea ce se va întâmpla. Acest proces de confirmare și/sau neconfirmare a ceea ce crede că știe este vital pentru învățare și performanță.

III. Principiul lui Premack

Principiul lui Premack, enunțat de David Premack în 1965, spune că un comportament ce apare cu o frecvență ridicată are efect de întărire asupra comportamentelor cu frecvență de apariție mai mică, ce preced primul comportament. Cu alte cuvinte, dacă după un comportament neplăcut apare unul plăcut, ultimul îl face și pe cel neplăcut să fie mai valoros (și reciproc). Ordinea în care apar cele 2 comportamente e esențială: primul comportament e cel care va fi influențat de cel de-al doilea. Un exemplu concret: vrem să învățăm câinele să execute "culcat", iar câinelui îi place să meargă în "pas". Îl putem învăța că, dacă se pune în "culcat", va urma un "pas", ceea ce va face ca "culcatul" să înceapă să fie mai important pentru câine decât înainte, pentru că îi va prezice "pasul". Similar, dacă cerem câinelui să execute comanda "aici", care îi place foarte mult, dar după ce o execută îi cerem un "șezi", care nu îi place, "aici" își pierde din forță, câinele anticipează că, dacă vine, va trebui să facă "șezi".

IV. Când nu are loc condiționarea operantă

Toate motivele de mai jos pentru care condiționarea operantă nu are loc sunt, de fapt, greșelile noastre, inclusiv dacă cerem câinelui să facă ceva ce nu poate.

Learned laziness (*lene învățată) este situația în care câinele e recompensat des, fără vreo legătură cu comportamentul său; respectivul comportament nu e învățat. Learned helplessness (*neajutorare învățată) apare când câinele e corectat des, fără vreo legătură cu comportamentul său; câinele nu învață cum să evite corecțiile. În ambele cazuri, câinele nu doar că nu face legătura pe care o vrem, știe deja că nu poate preveni sau controla corecția și/sau recompensa, așa că nici nu încearcă să înțeleagă ce vrem. Câinii corecțai excesiv și fără legătură cu ceva ce fac ei devin insensibili la corecții, nu au inițiativă, par să învețe lucruri noi extrem de greu, sunt retrași. Poate părea departe de orice situație reală, din păcate se întâmplă foarte des. Când corectăm câinele și el nu dă semne că își va schimba comportamentul, deseori dăm vina pe câine, e "încăpățânat" sau credem că nu am folosit o corecție suficient de puternică; deși ambele situații pot fi adevărate, de cele mai multe ori vina este a noastră, câinele nu știa ce îi cerem să facă. De exemplu, dacă certați câinele că sare în pat doar uneori, acesta poate să nu asocieze pedeapsa (cearta) cu comportamentul său (săritul în pat) și să continue să sară în pat. Similar,

dacă recompensați câinele prea rar pentru un ”șezi” (mai ales în stadiul de achiziționare deci când încă nu știe ce vrem de la el), ”șezi” nu va apărea mai des. Deci recompensa și pedeapsa trebuie aplicate mereu, la început, cel puțin până când comportamentul dorit e învățat (vezi mai jos, V. Sincronizarea). Alte situații des întâlnite în care condiționarea operantă nu are loc sunt cele în care: • cerem câinelui ceva prea dificil de făcut (comportamentul cerut e dificil fizic sau intelectual), • îi pretindem să învețe ceva prea repede (nu are destule repetiții și asocierea nu a avut loc încă), • nu are un motiv suficient de întemeiat să facă ceea ce îi cerem (recompensa și/sau pedeapsa nu-l motivează suficient), • nu sincronizăm bine corecțiile și recompensele.

V. Sincronizarea în condiționarea operantă - Pentru ca un anumit comportament al câinelui să fie întărit sau slăbit, e important să sincronizăm consecința aceluia comportament (recompensă sau pedeapsă) cu apariția lui. Cu alte cuvinte, recompensele și pedepsele trebuie date imediat după comportament (la jumătate de secundă), pentru a avea efect. Uneori însă acest lucru este dificil. De exemplu, când câinele lucrează la distanță față de noi, e dificil să-l recompensăm, respectiv să-l corectăm, exact atunci când este necesar. Pentru asta, putem folosi stimulii de legătură. Stimulul de legătură este unul care anunță (prin condiționare clasică) apariția a ceva plăcut sau a ceva neplăcut. Stimulul terminal de legătură e folosit imediat cum câinele oferă comportamentul (de exemplu clickerul). Stimulul intermediar de legătură e folosit ca semnal intermediar, după cum urmează: Întăritorul condiționat (”bravo”), (conditioned reinforcer, bridge stimulus) e un stimul intermediar de legătură care unește emiterea comportamentului dorit de un întăritor pozitiv (R+) ce va veni cândva în viitor. Pedeapsa condiționată (”nu”), (conditioned punisher, bridge stimulus) e un stimul (terminal sau intermediar) de legătură care unește emiterea sau încetarea comportamentului nedorit de o penalizare pozitivă sau de una negativă (P+ sau P-).

VI. Frecvența de apariție a recompensei și a pedepsei și reducerea lor - Ca și în cazul condiționării clasice, frecvența de apariție a evenimentului întăritor (recompensei) și/sau a pedepsei va determina cum și ce învață câinele. La început, trebuie lucrat cu recompensă și pedeapsă (acolo unde este cazul) continue, pentru a fixa comportamentul și a da câinelui ocazia de a înțelege foarte clar consecințele. Dacă rămânem însă în acest stadiu și eliminăm recompensa brusc, comportamentul va dispărea la fel de brusc. Cât de curând, este de preferat să trecem la recompensare intermitentă, în care câinele primește recompensa doar uneori, nu mereu. Recompensarea intermitentă ne permite să imunizăm câinele pentru situația în care îi cerem ceva și nu avem recompensa la îndemână și face comportamentul câinelui să fie foarte puternic; în plus, recompensarea intermitentă ne permite să lucrăm mai mult cu câinele pentru aceeași cantitate de recompensă. Recompensarea continuă generează bucurie, cea intermitentă generează speranță. Factorii de care depinde cât de repede putem face asta sunt: cât de bine cunoaște câinele ceea ce-i cerem, cât de motivat este, cât de interesat este de alte lucruri din mediul lui, nivelul lui de experiență. Concret, pentru a face recompensa intermitentă, putem proceda în câteva moduri: • Putem cere câinelui să emită mai multe răspunsuri înainte de a primi recompensa. De exemplu, cerem câinelui să execute ”aici”, să treacă în ”pas”, să facă ”șezi”, apoi ”culcat” și abia acum primește recompensa. Diferă de la câine la câine cât de repede ajungem aici, câte comenzi putem asocia astfel și cât de des. • Putem cere câinelui să execute o comandă și să nu o încalce pentru mai mult timp. De exemplu, îi cerem să facă ”culcat” și ”așteaptă” și nu-l recompensăm decât la final, după 15 minute. • Putem cere câinelui să facă ceva într-un anumit interval de timp. De exemplu, îi cerem să nu-și facă nevoile în casă timp de 4 ore, iar recompensa vine după 4 ore, când ajungem acasă: îl scoatem afară. Frecvența cu care câinele oferă un anumit comportament este strâns legată de cea în care a primit recompensa/pedeapsa (matching law, enunțată de Rachlin în 1976). În locul formulei matematice, am ales să dau 2 exemple care vor arăta mai clar, sper, care este legătura. Un studiu efectuat de Brunswick în 1939: un labirint avea o răscruce în formă de T; șobolanii care alegeau să meargă în stânga primeau mâncare în doar 50% din cazuri, iar cei care alegeau dreapta primeau mereu mâncare. După un timp, șobolanii au ales să meargă pe latura dreaptă de

2 ori mai des decât pe cea stângă, fără însă a renunța să meargă pe cea stângă. Un studiu efectuat de Bitterman în 1965: când un porumbel ciugulea un disc în dreapta, primea mâncare la fiecare 20 de secunde, iar când ciugulea un alt disc în stânga primea la fiecare 120 de secunde. După un timp, porumbelul alegea să ciugulească în cel din dreapta de 6 ori mai des.

VII. Probleme de interpretare ale termenilor ”pozitiv” și ”negativ”

Distincția dintre ce înseamnă un întăritor pozitiv (dacă face ”șezi” îi dăm recompensă), unul negativ (oprim corecția doar când face ”șezi”), o penalizare pozitivă (corecție dacă nu face ”șezi”) și una negativă (nu dăm recompensă dacă nu face ”șezi”) nu este atât de clară pe cât ar sugera-o definițiile. Mulți oameni evită să aplice metode ”dure”, care înseamnă penalizarea pozitivă și întărirea negativă, considerând că astfel sunt corecți față de câine, dar lucrurile nu sunt atât de simple. Când câinele scapă de ceva rău (întărire negativă), poate fi interpretat ca învățare a siguranței (întărire pozitivă). De exemplu, oferirea mâncării unui câine după ce face ”șezi” e exemplul clasic de întărire pozitivă (recompensă). Poate fi însă interpretată ca fiind terminarea/evitarea unei stări neplăcute, de foame, adică întărire negativă (am ținut câinele înfometat, până când a făcut ”șezi” și apoi am înlăturat foamea, oferind mâncare). Similar, aruncarea mingei este, parcă prin definiție, o recompensă (deci întărire pozitivă), însă o putem interpreta și altfel: câinele suferă că nu aleargă după minge și suferința se termină când face ”șezi” și o aruncăm, adică întăritor negativ. Un alt exemplu: există câini extrem de motivați de aport, care adoră să alerge după minge. Dacă un astfel de câine se așteaptă să primească mingea într-o anumită situație, dar primește în schimb mâncare, o poate chiar refuza și o poate vedea ca pe o pedeapsă. Deci există câini și situații pentru care oferirea mâncării este o pedeapsă. Pentru mine, aceste probleme sunt doar de ordin teoretic. Două lucruri contează pentru mine: rezultatul, câinele să învețe ceea ce-i cer și atitudinea lui, cu cât e mai fericit când lucrează, cu atât mai bine. Câinele crescut fără corecții nu e neapărat fericit și reciproc, câinele corectat nu e automat nefericit. Noțiunile care au * sunt cele pentru care nu am găsit traduceri adecvate (nu sunt trecute în dicționar).

Una dintre cele mai aprige lupte în domeniul dresajului (și nu numai) este importanța geneticii și a mediului/învățării pentru comportamentul unui câine. Discuția a pornit de pe vremea lui B.F. Skinner, care acorda o importanță mult mai mare învățării în condiții controlate (behaviorism sau comportamentism), și a lui Konrad Lorenz, care credea că totul se explică cu ajutorul instinctelor, așa cum apar ele în mediul natural al animalului (etologie). Ambele viziuni sunt restrânse însă, aproape toate comportamentele unui câine au atât o componentă genetică, instinctivă, cât și una învățată, dată de mediu. Dacă ceea ce dorim de la câine are o componentă genetică importantă, pe care câinele nu o posedă, nu va reuși să facă (corect) ceea ce-i cerem, oricât de bine l-am dresa, de exemplu să aporțeze, să muște, să fie agresiv, etc., vezi și B.1 mai jos. Așa cum fobiile, precum frica de înălțimi la oameni, uneori nu pot fi complet remediate orice am face, la fel anumite comportamente ale câinilor nu pot fi schimbate, respectiv, anumite comportamente nu vor putea fi învățate corect. Există anumite mișcări intuitive (automatisme comportamentale, vezi mai jos) care, deși sunt clar stereotipe, nu se pot manifesta fără aportul învățării; în plus, orice comportament complex va necesita învățarea. Invers, procesul de învățare în sine este o adaptare genetică, fiecare individ are o capacitate diferită de a învăța; în plus, așa cum spuneam mai sus și voi relua la B.1, există comportamente genetice ce nu pot fi învățate, cel puțin nu corect. Deci genetica și învățarea depind una de cealaltă și există locuri unde lipsa uneia nu poate fi suplinită de cealaltă. În cele ce urmează, voi descrie pe scurt modul cum genetica și mediul influențează o specie și un individ.

A. Selecția naturală și cea artificială Teoria evoluției spune că, atunci când un individ dintr-o specie se naște cu o genă modificată care îi oferă un avantaj, această genă îl va ajuta să aibă mai mulți urmași (sau mai puternici, etc.), iar aceștia vor avea și ei același avantaj, astfel încât, după mai multe generații, întreaga populație va avea gena, din simplul motiv ca cei care o au

supraviețuiesc mai bine, mai mult, etc., iar ceilalți mor mai repede, mai des sau chiar nu au acces la resurse și nu se reproduc din cauza celor cu gena avantajoasă. Procesul se numește selecție naturală. Mutațiile apar rar, iar cele utile sunt extrem de rare. Deși o anumită genă poate oferi un avantaj ca mărimea, de exemplu, poate avea și dezavantaje, precum probleme cu oasele cauzate de marime. În plus, gena trebuie să poată fi transmisă urmașilor, nu sunt toate transmisibile. Selecția făcută de om, artificială, e cea în care noi am decis ce animale înmulțim mai departe. Avantajul este că putem obține o populație mare cu o anumită genă relativ repede, câteva zeci de ani poate, dezavantajul e că este posibil să introducem și alte modificări care nu se văd atât de repede. Un fapt important aici este că gena nu poate fi direct influențată de învățare sau de mediu (nu vorbesc aici despre radiații sau substanțe chimice), ea apare sau nu în mod aleator. Genele nu sunt influențate de mediu sau de experiență, păstrându-se astfel instinctele folositoare, iar o boală netransmisibilă genetic, ca un picior rupt, nu e transmisă și urmașilor ca ”experiență”. Mediul e însă cel care ”decide” care genă (apărută aleator) este folositoare și care nu, din simplul motiv că, dacă nu e folositoare, individul care o poartă va muri mai repede, iar gena nu se va mai reproduce, iar dacă e folositoare, individul și urmașii lui vor avea un avantaj. Gena apare întâmplător, mediul ”decide” dacă e folositoare sau nu. Am să dau acum câteva exemple care arată cum poate ideea de mai sus să fie greșit interpretată: 1. Dacă eu am jucat șah, copilul meu va fi și el bun la șah, nepotul va fi și mai bun, etc. În realitate, copilul meu va fi la fel de bun la șah indiferent dacă eu am jucat sau nu șah, singura diferență fiind că, dacă joc și eu, îl pot ajuta să învețe jocul mai repede. Materialul lui genetic însă este același, nemodificat de experiența mea. 2. Faptul că părinții fac sau nu un anumit sport sau o meserie, nu înseamnă că vor avea copii mai buni genetic la acel sport. 3. Doi oameni cu câte un picior amputat la naștere vor avea, după 30 de ani, copiii normali, fără picioare lipsă. 4. Doi copii cu pielea albă decid să stea mai des în soare; drept urmare, pielea lor se va închide la culoare în timp, dar copiii lor, apăruiți după ani de ”bronzare” a părinților, tot la fel de albi vor fi. Adaptarea individuală la mediu e una, modificarea materialului genetic e altceva. 5. Lupii din India sunt mici, spre deosebire de cei din Nord, care sunt masivi (până la 70 de kg). Motivul este că lupii mai mici elimină căldura mai ușor (valabil la orice animal), ceea ce e un avantaj enorm pentru vremea din India. Am putea crede că lupii au ajuns așa pentru că au început să se nască tot mai mici, dar lucrurile nu au fost chiar așa. Dintre primii pui născuți, au supraviețuit și s-au înmulțit statistic mai mult cei mici, iar cei mari au murit mai repede și în număr mai mare; procesul s-a repetat apoi cu următoarea generație, lupii mai mici au supraviețuit și s-au înmulțit mai bine, iar cei mari au murit mai repede. În timp, lupii mici au fost singurii rămași. Legat de ideea greșită de mai sus, mulți din lumea concursurilor de frumusețe care au câini folosiți la vânătoare în generațiile din trecut, de exemplu, și care nu au mai fost selectați pentru vânătoare de mult timp, susțin că tot ce ar trebui să facă e să-și pună câinii să vâneze, iar toți puii lor vor fi apoi mai eficienți, toți puii următori mai eficienți, etc., iar în final ar avea din nou câini de vânătoare, totul din cauză că au fost duși la vânătoare și au ”învățat”. Ideea e total eronată, simplul fapt că părinții lucrează nu înseamnă că puii vor fi mai predispuși genetic să lucreze și, cel mai important, selecția nu a fost făcută spre vânătoare. Dacă vrem să obținem exemplare care manifestă un anumit comportament, trebuie să facem o selecție pe baza acestui criteriu (să înmulțim doar câinii care au gena căutată). Selecția devine chiar foarte dură, atunci când comportamentul pe care îl căutăm este unul complex: pază, vânătoare, etc. și procentul de pui cu calitățile dorite este redus (cum e cazul câinilor buni de poliție). În aceste cazuri, dacă relaxăm criteriile de selecție chiar cu puțin, puii rezultați în timp vor fi mult mai slabi.

B. Comportamentul câinelui Comportamentul este modul în care un organism reacționează stimulilor externi sau interni (sau a ambilor). Acesta poate fi realizat conștient sau nu (ca și noi, câinii se pot speria de ceva fără să-și dea seama de starea în care sunt), voluntar sau involuntar (marcarea teritoriului e făcută de multe ori involuntar). Instinctul este un răspuns fix, irezistibil (specific unei anumite specii de animale) dat unui anumit stimul, fără ca experiența anterioară să aibă vreun rol. Din punct de vedere evolutiv, scopul instinctelor este de a ajuta la supraviețuirea speciei sau a individului în cauză, ca atare sunt, de regulă, extrem de puternice și

greu de modificat. Instinctul este un exemplu foarte bun de calitate genetică. Reflexul este un caz particular de instinct, singura diferență dintre cele 2 fiind localizarea lor în sistemul nervos: reflexul se găsește în ganglionii spinali, instinctul în creier. Comportamentul instinctiv (înnăscut) este modul în care câinele reacționează în urma activării unui instinct sau a mai multora și nu apare în urma experienței sau prin învățare. Automatismul comportamental (modelul fix de acțiune, în engleză fixed action pattern) apare în urma unui stimul, este format din mai multe comportamente instinctive, are un caracter stereotip, nu poate fi împărțit sau întrerupt și este dus până la capăt. Automatismul comportamental este cel mai simplu exemplu de comportament instinctiv. Este important de subliniat că, fără un stimul adecvat, automatismul nu se manifestă, rămâne la stadiul de potențial. Pentru a avea loc, automatismul comportamental depinde de câteva componente: stare internă (emoțională) potrivită, un stimul suficient de puternic (și care apare la momentul potrivit, unele instincte se declanșează în perioade specifice) și activarea unui reflex motor potrivit. În funcție de acestea și, nu în ultimul rând, de experiența anterioară, câinii vor răspunde diferit (cu alte cuvinte, învățarea are un rol):

- când sunt motivați, răspund unui stimul slab ca intensitate sau chiar răspund fără prezența stimulului;
- când sunt slab motivați, nu răspund unui stimul slab;
- dacă nu sunt maturi, nu răspund stimulului (agresivitate teritorială).

Un exemplu concludent pentru aceste variații îl oferă marcarea teritoriului de către mascul: - în prezența unui stimul foarte puternic (urina altui mascul), câinele ridică piciorul, chiar dacă nu mai "face" nimic; - dacă are presiune mare internă (de a urina), o va face chiar și fără stimulii uzuali: urina altuia sau obiecte înalte; - când stimulul e slab sau e absent, câinele nu va face, va căuta un stimul puternic, chiar când are nevoie să facă; - prima oară când ridică piciorul, câinele poate fi stângaci, lucru ce se ameliorează cu experiența și învățarea.

1. Comportamente instinctive ce nu pot fi stinse sau achiziționate prin învățare Veți avea nevoie de Condiționarea clasică pentru a urmări mai ușor cele ce urmează. Un exemplu important și care arată poate mai bine ca orice altceva importanța materialului genetic al unui câine sunt fobiile. Deoarece țin direct de supraviețuirea câinelui, acesta răspunde foarte repede atunci când ele se manifestă. Ce este mai important este faptul că aceste fobii sunt foarte dificil de remediat, iar unele chiar imposibil (inclusiv la noi, cu toate că noi beneficiem și de rațiune, care ne spune că nu avem motiv de teamă), arătând faptul că genetica uneori nu poate fi modificată de învățare. Chiar când câinele nu se mai sperie într-un anumit context, dacă schimbăm contextul, răspunsul inițial revine. Se poate argumenta că soluția este să obișnuim câinele cu cât mai multe contexte, așa încât să se obișnuiască și să nu se mai sperie de altele. Deși ajută uneori, din experiența mea, câinele cu teamă pronunțată (genetică) se va speria de fiecare dată când situația e nouă, indiferent de cât de multe situații similare văzuse până atunci, eventual se sperie mai puțin ca înainte. Alte comportamente precum aportul, paza, modul cum mușcă, săpatul, etc. pot fi învățate și de un câine care nu are predispoziția genetică pentru ele, însă diferența dintre acest câine și unul care are genele căutate sunt evidente la o schimbare în mediu sau dacă îi cerem să lucreze mult timp la intensitate mare. De exemplu: 1. Câinele învățat să aporțeze pentru recompense, căruia nu-i place în mod special aportul în sine, nu va aporta la fel de mult și de intens ca un aporțor genetic. 2. Câinele pentru pază poate fi învățat să latre și să pară agresiv, să se arunce pe gard, să mârâie și chiar să muște dar, dacă nu are instinctele bune, va evita lupta imediat cum infractorul face vreo mișcare diferită de cele pe care câinele le învățase. 3. Putem învăța un câine să muște într-un anumit fel, pentru un anumit sport dar, dacă îl stresăm suficient de mult, va reveni la modul cum mușcă el genetic. 4. Orice câine poate fi învățat să caute ceva dar, dacă nu are materialul genetic bun, nu va căuta prea mult sau când condițiile sunt dificile. Un bun căutător (care a fost și dresat corect) va căuta în condiții extrem de grele, va ignora stimuli atractivi.

2. Cum suprimăm un comportament instinctiv Regula fără de care instinctul nu poate fi suprimat/înlăturat este: comportamentul trebuie înlocuit cu un alt comportament instinctiv mai puternic decât primul și incompatibil cu acesta. Cu alte cuvinte, oferim câinelui altceva mai

”interesant” de făcut și total diferit de ceea ce făcea în mod normal (sau îl amenințăm cu corecții). Mai multe informații găsiți la Condiționarea clasică, subpunctul IV.

3. Importanța învățării, dresajului În urma discuțiilor anterioare, am putea crede că învățarea nu mai are niciun rol în dresaj, că tot ce trebuie să facem este să găsim un câine cu predispoziția genetică potrivită și gata. Departe de adevăr. Învățarea are un rol important chiar atunci când câinele are genele potrivite; cum spuneam și la automatismele comportamentale, dacă stimulul potrivit nu apare, ele nu se manifestă. Cu alte cuvinte, un câine cu gene bune poate să nu le ”folosească” dacă nu îi oferim ocazia. În dresaj trebuie să urmărim 2 direcții: învățăm câinele să facă ”lucruri bune” și îl descurajăm să le facă pe cele ”rele”. Pe cât de banală este această frază, pe atât de mult este greșit aplicată și aici este sursa multor probleme de comunicare dintre om și câine. Poate cel mai important loc unde învățarea este necesară este în cazul reabilitării câinilor fricoși, acolo unde reabilitarea este posibilă. Cu alte cuvinte, dacă frica nu e foarte puternică (genetic), învățarea are un rol esențial în succesul reabilitării. Modul cum aplicăm procesele de desensibilizare, cotracondiționare și expunere în funcție de predispoziția câinelui vor determina, în proporție extrem de mare, rata de succes pe care o vom avea. Foarte important este modul în care facem schimbări de mediu și context. Pe lângă acestea, învățarea permite câinelui să ofere anumite comportamente pe care nu le-ar oferi în mod natural, pentru care nu are o predispoziție genetică, dar care totuși ajung să-i placă, de exemplu, să meargă în pas lângă stăpân, cu privirea în sus. Acest lucru ajută mai ales în cazul câinilor foarte activi, care nu au o activitate favorită (și pe care s-o putem noi folosi, ca aportul): le oferă ocazia de a face mai multe activități mici, care poate nu sunt foarte interesante în sine dar, împreună, sunt suficiente pentru a-l face fericit. Celălalt aspect al învățării apare când învățăm câinele, poate fără să vrem, să facă ceva neplăcut: să nu asculte comenzi, să atace fără motiv, să se sperie, să nu aporțeze, să fugă de noi, etc. Mai mult chiar: există anumiți câini cu care e mai bine să nu facem nimic într-un anumit stadiu pentru a nu face greșeli, iar învățarea propriu-zisă va veni de la sine sau mai târziu. De exemplu, orice aportor poate învăța să nu aducă mingea înapoi sau chiar să nu se ducă după ea, dacă a fost corectat când încerca sau s-a pus o presiune prea mare pe el la o vârstă prea fragedă, când instinctul încă nu era puternic. Poate chiar mai evident este cazul câinilor de pază care sunt corecțai de mici pentru orice încercare de agresivitate și care, la maturitate, nu își mai folosesc instinctul, posibil din cauză că le e frică de oameni. Un câine care e asaltat cu petarde și artificii poate ajunge să se teamă de ele, deși nu era predispus să se teamă de zgomote.

4. Importanța contextului și a mediului Contextul și mediul afectează atât expresia instinctelor (comportamentele instinctive), cât și procesul de învățare. Pentru genetică, manifestarea unor comportamente instinctive ține de apariția unor stimuli și de intensitatea acestora. Câteva exemple: 1. Un câine cu potențial agresiv care nu e pus niciodată în situația de a se juca prea dur și nu e atacat niciodată poate să nu-și manifeste agresivitatea deloc, pentru că nu a avut un context în care s-o facă. 2. Un câine foarte jucăuș din fire poate să nu se joace deloc, pentru că nu are acces la alți câini. 3. Un câine gălăgios, care ar lătra mult, poate să nu latre deloc, pentru că nu i s-a ivit ocazia s-o facă și pentru că a fost descurajat mereu când încerca. Acești câini însă își vor ”redescoperi” instinctele dacă le oferim un context potrivit. Pentru învățare, foarte multe comportamente ale câinelui sunt stabile în anumite situații, dar devin imprevizibile când schimbăm ceva în mediul său, atât în cazul executării unor comenzi, cât și în cel al unor fobii. Câteva exemple: 1. Cum am amintit deja, cel mai important lucru în procesul de reabilitare al fobiilor este modul cum gestionăm contextul și factorii din mediu în funcție de câine. Dacă introducem factori noi prea repede, prea aproape sau prea mulți deodată, teama poate să revină. 2. Câinele care trage în lesă poate învăța să meargă frumos când îi punem zgarda de forță, strict pentru că asociază zgarda cu durere, atunci când trage (este o greșeală de dresaj, dar se întâmplă frecvent). Dacă îi schimbăm zgarda cu una normală, câinele revine la a trage în lesă. 3. Un alt exemplu este câinele care ascultă pe terenul de dresaj, dar nu la concurs, pentru că a învățat să facă diferența; mai exact, știe că la concurs nu poate fi corectat și nu poate primi recompense,

așa că nu e motivat să asculte. 4. Câinele va răspunde, de regulă, mai bine acasă decât într-un loc nou, mai ales dacă ne referim la fobii, dar și în cazul comenzilor.

5. Importanța diferențierii comportamentului instinctiv de cel învățat Am să dau un exemplu: avem doi câini, ambii agresivi cu alți câini. Primul este agresiv deoarece, când era pui, a fost atacat de câteva ori de alți câini, o dată a reușit să riposteze, atacatorul s-a oprit, iar câinele nostru a învățat că, dacă se poartă agresiv, pericolul dispăre, așa că a început să se poarte agresiv chiar fără motiv, încercând să prevină atacuri viitoare și crezând că doar așa e în siguranță. Al doilea câine e agresiv ”genetic”, adică a fost implicat într-o ceartă cu un alt câine și a constatat că îi face plăcere, chiar dacă inițial a ieșit ciufulit, așa că, din acel moment, caută ceartă cu alți câini. Reabilitarea celor doi câini este mult diferită, primul e agresiv din frică, crede că nu are altă opțiune și chiar ar prefera să evite lupta, iar al doilea e agresiv pentru că îi place, nu caută să facă altceva și nu va accepta ușor interdicțiile care vor veni. Primului este suficient să-i schimbăm percepția și să avem grijă să nu mai fie atacat, celui de-al doilea însă trebuie să-i inhibăm un instinct.

Deși subiectul acestui articol face parte din principiile condiționării operante și, ca atare, ar trebui inclus în acel articol, am ales să-l las independent, deoarece mi se pare suficient de important încât să merite tratat separat. Una dintre metodele cel mai des folosite pentru a disciplina câinele și a-l învăța ce are și ce nu are voie să facă este corecția întârziată, aplicată la ceva timp după ce câinele a făcut prostia, fără să fi fost prins asupra faptului. Încep prin a spune de la început că metoda nu merge, dacă nu ați prins câinele cu mâța-n sac, nu mai puteți face nimic, nu va înțelege de ce pedepsit și, cel mai probabil, va repeta comportamentul. Iată două astfel de comportamente și corecțiile întârziate aplicate: Câinele se scapă în casă cât e singur; e certat când se întorc stăpânii, eventual băgat cu botul în ce a făcut; Câinele roade sau distruge ceva cât e singur; e certat când se întorc stăpânii, eventual băgat cu botul în mizerie. Mai spun o dată, ca să nu fie niciun dubiu: metodele nu merg, iar în rarele momente când par să meargă, e doar o coincidență sau au mai fost alți factori care au contribuit. De exemplu, dacă a ros canapeaua, poate și-a tăiat limba și nu ar mai încerca așa ceva, dacă a mâncat din gunoi, poate a înghițit ceva neplăcut și nu s-a mai atins deloc de gunoi, etc., cu alte cuvinte, corecția nu a avut niciun rol în a ajuta câinele să învețe, a învățat singur. Mai pe larg despre motivul exact pentru care nu merg corecțiile întârziate mai jos.

Există trei motive mari pentru care mulți folosesc corecția întârziată:

1. Ideea că metoda va merge, câinele va înțelege de ce e certat.
2. Nu pot corecta câinele la timp (câinele e singur mult timp acasă, de exemplu) și nu pot să nu facă nimic.
3. Incapacitatea de a-și controla furia când se întorc acasă și câinele a distrus canapeaua. Niciunul dintre motive nu este valabil. Al doilea motiv poate veni cu probleme mai adânci; dacă nu avem timp suficient să ne ocupăm de câine (ca durată și calitate, alergarea prin țarc nu se compară cu joaca alături de stăpân), nicio corecție nu va rezolva problema. Voi argumenta ineficiența primului punct și problemele ce pot rezulta. Odată ce va fi clar că metoda nu funcționează, ultimul motiv notat mai sus va dispărea și el, fără să mai fie nevoie să intru în argumente despre inutilitatea emoțiilor negative în procesul de dresaj (o voi face în altă parte, probabil).

De ce pare că merge

Printre dovezile care par să susțină clar ideea că putem corecta câinele și după eveniment se numără atitudinea de cățel vinovat arătată de acesta când e certat (uneori chiar înainte de asta, vezi mai jos). Semnele acestei stări sunt urechile lăsate în jos, coada între picioare, postură lăsată în jos, câinele fuge de stăpân și se ascunde sau chiar urinează. Aparent, cățelul știe că a greșit și ne arată acest lucru. Cu toate acestea, atitudinea poate fi explicată (și așa și stau lucrurile) prin anticiparea unei corecții, câinele încearcă să scape de ceva neplăcut. Corecția

după eveniment e un mod util de a învăța un copil cum să se poarte corect și mulți aplică același principiu și la câine, mai ales pentru că cei doi par să aibă multe în comun (afirmație adevărată, dar nu sunt identici). Diferența dintre cei doi la acest capitol e abilitatea de a asocia un eveniment anterior cu ceva prezent; copilul poate s-o face, câinele nu (se va vedea jos de ce nu). Mulți stăpâni cred că rasa câinelui lor sau câinele în sine e extrem de inteligent și poate înțelege ceva banal ca o corecție întârziată (mai ales dacă îi e arătată greșeala). De aici, încep să găsească explicații complicate, care să ateste că au într-adevăr un câine deștept, îi atribuie intenții și moduri de a gândi tipic umane. Cele două exemple de mai jos ar trebui să tempereze aceste idei și să ne facă să fim precauți interpretând ceea ce știe câinele. Insist în această idee nu pentru că aș încerca să discreditez câinele în general, o rasă sau un individ, ci pentru că cei care văd inteligență la câinele lor unde nu e cazul, vor începe să aibă pretenții mai mari de la acesta, „doar îl duce bibilica”, pretenții care pot depăși nivelul de înțelegere al câinelui și de aici nu poate ieși decât conflict între cei doi.

Ce se întâmplă de fapt

Pe scurt, cum am scris deja, toate semnalele câinelui că ar fi înțeles că a greșit sunt doar anticipări ale corecțiilor (chiar dacă e vorba doar de ceartă). Cu alte cuvinte, câinele nu se poartă vinovat pentru că ar ști că a făcut ceva rău, ci pentru că vede că va fi pedepsit și încearcă să ne calmeze, să scape. Cel mai des, stăpânul îi dă câinelui semnale clare că va fi corectat, de exemplu îl bagă cu botul în ce a făcut. Alteori, însă, câinele „vede” ce va urma chiar dacă nu îi dăm noi semnalele acestea, chiar înainte de a ne vedea, doar când ne aude. Acestea sunt situațiile care întăresc ideea că, totuși, unii câini înțeleg. Cele două exemple de mai jos vor trata exact această situație.

Două exemple concludente

1. În cartea sa, *Dog Talk*, autorul John Ross descrie comportamentul câinelui lui, Jason, un Setter irlandez, căruia îi plăcea să dea iama în gunoiul din bucătărie. Autorul corectase câinele când îl prinsese asupra faptului și acesta nu mai făcea nimic cât timp nu era singur, dar o făcea când rămânea singur în casă. Ross a început apoi să aplice corecția întârziată: când se întorcea acasă și găsea gunoiul împrăștiat pe jos, certa câinele și-l băga cu botul în mizerie. După puțin timp, când Ross se întorcea acasă și gunoiul fusese împrăștiat, Jason se purta vinovat de cum intra omul pe ușă, fugea de el. Mai mult, în zilele în care nu făcea nimic rău, câinele își întâmpina stăpânul fericit. Ross știa astfel dacă gunoiul e împrăștiat sau nu doar din atitudinea câinelui, fără să intre în bucătărie. Autorul a tras concluzia că Jason știa că face ceva ce nu are voie, concluzie ușor de înțeles în urma comportamentului câinelui. Cu toate astea, un dresor (pe care Ross nu-l numește), i-a atras atenția că Jason sigur NU știe că face ceva rău și, pentru a-i demonstra asta, l-a pus pe Ross să facă un experiment: cu câinele de față, stăpânul a împrăștiat el gunoiul pe jos. Câinele a dat semne clare de neliniște, apoi Ross a plecat de acasă și a revenit după 5 minute. Reacția câinelui a fost să fugă de acesta, exact așa cum o făcea în zilele când împrăștiase el gunoiul. Ce se întâmplase, de fapt: câinele învățase că gunoiul împrăștiat pe jos înseamnă ceartă pentru el, dar nu făcuse deloc legătura între momentul când el împrăștiase gunoiul și ceartă. Cu alte cuvinte, nu știa că poate face ceva ca să evite cearta, mai exact, atunci când împrăștiase gunoiul, nu realiza că ASTA îi va aduce corecția mai târziu; împrăștierea gunoiului și cearta erau două lucruri fără nicio legătură în capul lui. Din acest motiv, nu a contat dacă altcineva a făcut mizerie, tot ceea ce conta pentru el era că mizeria exista deci va veni și cearta. Ceea ce Ross interpretase ca fiind vinovăție era de fapt doar anticiparea certei și încercarea câinelui de a scăpa de aceasta.
2. Un alt exemplu similar.
Doi prieteni de-ai mei au doi Labradori, Bono și Otto. Otto a venit ultimul în familie și încă nu știa să facă afară, spre deosebire de Bono. Încercând să-l învețe pe Otto să nu mai facă în casă, cei doi l-au certat când l-au prins asupra faptului, dar era și Bono de față. După un timp, când se întorceau acasă și Otto își făcuse nevoile în baie, Bono se ascundea de ei cum intrau pe ușă.

Dacă Otto nu făcuse nimic în baie, Bono era vesel de revedere. La fel, când îl prindeau pe Otto asupra faptului și-l corectau, Bono fugea de ei. Ce se întâmplase de fapt: Bono reacționa prompt la ceartă, chiar dacă nu era el cel certat, tonul vocilor stăpânilor îi era de ajuns să-l facă să vrea să evite situația. A înțeles că cearta vine atunci când Otto face în casă așa că, de fiecare dată când se întâmpla asta și își vedea stăpânii, se ascundea. Cele două exemple arată cât de ușor este să tragem concluzii greșite chiar atunci când toate dovezile par să indice acest lucru. Mulți oameni își spun, auzind astfel de relatări, că ei nu se înșală, câinele lor e cu adevărat deștept și înțelege aceste lucruri. Realitatea este că niciun câine nu poate înțelege o corecție aplicată târziu, după ce a găsit altceva de făcut.

Probleme ce pot să apară

În momentul în care credem că animalul știe că greșește, se ridică întrebarea evidentă „de ce nu se potolește?” Dacă știe că va fi pedepsit, de ce o face? Răspunsurile la care ajung mai toți sunt de tipul „e căpos”, „sfidător”, „îmi face în ciudă”, „vrea să mă domine”. Urmarea e tristă, câinele e pedepsit în plus și pentru această atitudine sfidătoare, mergându-se mai departe pe aceeași idee, „știe de ce-l pedepsesc, uite ce față are”. Evident, de aici legătura dintre stăpân și câine se deteriorează, câinele începe să vadă o latură imprevizibilă a noastră (pentru că NU înțelege de ce e certat) și ideea că nu ar trebui să ne asculte începe să-i încolțească în cap.

Definiții

Achiziția (unui comportament) se realizează când puterea de asociere dintre stimulul condiționat care evocă respectivul comportament și stimulul necondiționat crește (când legătura devine mai puternică).

Agresivitatea redirectionată apare atunci când un animal atacă un alt animal sau un om care nu era victima inițială a atacului.

Antropomorfismul este asocierea unor atribute exclusiv umane unui animal.

Automatismul comportamental (modelul fix de acțiune, în engleză fixed action pattern) apare în urma unui stimul, este format din mai multe comportamente instinctive, are un caracter stereotip, nu poate fi împărțit sau întrerupt și este dus până la capăt. Automatismul comportamental este cel mai simplu exemplu de comportament instinctiv.

Behaviorismul (comportamentismul) este știința care consideră drept unic obiect al psihologiei comportamentul, fără a fi nevoie de procese mentale interne sau de conștiință; oameni care au avut o influență mare în acest domeniu sunt Ivan Pavlov, Edward L. Thorndike, Edwin Guthrie, Edward Tolman și B.F. Skinner.

Comportamentul este modul în care un organism reacționează stimulilor externi sau interni (sau a ambilor). Acesta poate fi realizat conștient sau nu (ca și noi, câinii se pot speria de ceva fără să-și dea seama de starea în care sunt), voluntar sau involuntar (marcarea teritoriului e făcută de multe ori involuntar).

Comportamentul instinctiv este modul în care câinele reacționează în urma activării unui instinct sau a mai multora și nu apare în urma experienței sau prin învățare.

Comportamentul învățat apare în urma experienței câinelui.

Condiționarea clasică este modul în care un animal învață cum se modifică mediul, prin asocierea unor stimuli care inițial nu aveau relevanță cu alții relevanți, care îl ajută să supraviețuiască. Prin această asociere, animalul poate acum să reacționeze la prezența stimulului anterior neutru și să-și mărească astfel șansele de supraviețuire. Procesul este unul involuntar (spre deosebire de condiționarea operantă).

Condiționarea operantă este modul de învățare prin care câinele își modifică propriile comportamente în funcție de consecințele acestora.

Contracondiționarea înseamnă înlocuirea unui răspuns condiționat cu altul.

Contracondiționarea gradată presupune apariția treptată a stimulului ce provoacă răspunsul nedorit și contracondiționarea în aceste etape intermediare.

Desensibilizarea (obișnuire) e prezentarea repetată a unui stimul până când răspunsul dat acestui stimul dispare. Apare în concordanță cu contracondiționarea.

Desensibilizarea sistematică (expunere gradată) presupune apariția treptată a stimulului ce provoacă răspunsul nedorit, cu scopul de a obține obișnuirea cu acesta, fără a oferi un alt răspuns în loc.

Discriminarea este procesul opus generalizării: câinele face distincția dintre mai multe situații similare și se poartă diferit în fiecare dintre ele.

Etologia este știința care studiază comportamentul animalelor în mediul lor natural; primii ei reprezentanți de seamă au fost Nikolaas Tinbergen, Konrad Lorenz și Karl von Frisch.

Excitația (răspuns excitator) înseamnă că un stimul condiționat prezice apariția unui eveniment, opusă inhibiției.

Expunerea bruscă pune câinele "față în față" cu stimulul, până când răspunsul condiționat dispare.

Expunerea gradată (desensibilizare sistematică) presupune apariția treptată a stimulului ce provoacă răspunsul nedorit, cu scopul de a obține obișnuirea cu acesta, fără a oferi un alt răspuns în loc.

Extincția (stingerea) este procesul prin care un răspuns condiționat (anterior) este anulat/slăbit, prin apariția stimulului condiționat fără a celui necondiționat.

Generalizarea stimulilor și/sau a răspunsurilor se referă la modul prin care câinele ia informațiile dintr-o situație dată și le aplică în alte situații similare, dar nu identice.

Imprimarea este procesul de învățare care nu necesită decât o expunere inițială limitată, poate să aibă loc doar într-o perioadă critică și are efect de durată.

Inhibiția (răspuns inhibitor) înseamnă că un stimul condiționat prezice neapariția unui eveniment, opusă excitației.

Inhibiția latentă apare când un stimul neutru este folosit repetat, fără apariția unui necondiționat.

Instinctul este un răspuns fix, irezistibil (specific unei anumite specii de animale) dat unui anumit stimul, fără ca experiența anterioară să aibă vreun rol. Din punct de vedere evolutiv, scopul instinctelor este de a ajuta la supraviețuirea speciei în cauză sau a individului, ca atare sunt, de regulă, extrem de puternice și greu de modificat.

Întărirea este procesul prin care un eveniment (numit întăritor) mărește frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament (numit comportament întărit).

Întărirea negativă (R-) apare când comportamentul e întărit de eliminarea, micșorarea sau evitarea consecințelor neplăcute.

Întărirea pozitivă (R+) apare atunci când comportamentul e întărit de aducerea sau prelungirea unor consecințe plăcute.

Întăritorul (recompensa) este un eveniment ce mărește frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament; procesul se numește întărire.

Întăritorul condiționat ("bravo"), (conditioned reinforcer, bridge stimulus) e un stimul intermediar de legătură care unește emiterea comportamentului dorit de un întăritor pozitiv (R+) ce va veni cândva în viitor.

Legea efectului (a lui Thorndike) stă la baza procesului de condiționare operantă și afirmă că un comportament ce aduce, în timp, consecințe plăcute va apărea mai des, iar unul care are consecințe neplăcute va scădea ca frecvență.

Obișnuirea (uneori desensibilizare) e prezentarea repetată a unui stimul până când răspunsul dat acestuia dispare.

Pedeapsa e un eveniment ce micșorează frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament; procesul se numește penalizare.

Pedeapsa condiționată ("nu"), (conditioned punisher, bridge stimulus) e un stimul (terminal sau intermediar) de legătură care unește emiterea sau încetarea comportamentului nedorit de o penalizare pozitivă sau de una negativă (P+ sau P-).

Penalizarea este procesul prin care un eveniment (numit pedeapsă) micșorează frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament (numit comportament slăbit).

Penalizarea negativă (P-) apare când comportamentul e slăbit prin omiterea prezentării unei consecințe plăcute.

Penalizarea pozitivă (P+) apare când comportamentul e slăbit de prezența unor consecințe neplăcute.

Principiul lui Premack spune că un comportament ce apare cu o frecvență ridicată are efect de întărire asupra comportamentelor cu frecvență de apariție mai mică, ce preced primul comportament.

Răspunsul/reflexul condiționat e cel dat de stimulul condiționat (și nu e neapărat același cu răspunsul necondiționat).

Răspunsul excitator (excitație) apare când stimulul condiționat prezice apariția unui alt stimul.

Răspunsul inhibitor (inhibiție) apare când stimulul condiționat prezice neapariția unui alt stimul.

Răspunsul/reflexul necondiționat este comportamentul animalului în urma apariției unui stimul necondiționat; este un răspuns involuntar.

Recompensa (întăritor) este un eveniment ce mărește frecvența sau probabilitatea de apariție a unui comportament.

Reflexul este o mișcare involuntară cauzată de un stimul; este un caz particular de instinct, singura diferență dintre cele 2 fiind localizarea lor în sistemul nervos: reflexul se găsește în ganglionii spinali, instinctul în creier.

Sensibilizarea este procesul opus obișnuirii: răspunsul dat stimulului condiționat se mărește.

Stimulul este o schimbare apărută în mediul intern sau în cel extern.

Stimulul condiționat este un stimul inițial neutru care, prin asociere cu un stimul necondiționat, evocă un răspuns.

Stimulul de legătură este unul care anunță (prin condiționare clasică) apariția a ceva plăcut sau a ceva neplăcut.

Stimulul intermediar de legătură unește emiterea comportamentului dorit de întăritor sau de penalizare ce vor veni în viitor.

Stimulul terminal de legătură e folosit imediat cum câinele oferă comportamentul (de exemplu clickerul).

Stimulul necondiționat este unul care are importanță deosebită.

1.3. Schimbari comportamentale si temperamentale, din cauza noastra

In subconstientul nostrum exista o paradigma - Situatii de invatare VS situatii de evaluare. Iata cateva puncte , ce dus la analize fie de invatare, fie de evaluare.

Toate schimbatile comportamentale si temperamentale sunt infuentate de catre noi (arbitri, trainer, expozanti) ajungandu-se in situatii de conflict, imprezibile si intempestive.

1. HARTA MENTALA SITUATIONALA

- In momentul in care ne pregatim sa ajungem la un eveniment, creierul lucreaza la diferite scenarii (locuri, dimensiuni de ring, varietatea raselor, nivelul de pregatire, persoane cunoscute dragi sau antipatii etc),
- Cel mai important este sa vedem harta mentală situațională reala in timp si spatiu (dimensiunea si pozitionarea ringurilor, pozitionarea si mobilitatea mea in ring in timpul jurizarii, in timpul corectiilor, pozitia si durata in timpul examenelor de lucru etc.) Incepem să notăm fiecare idee, pas , alternative, experiențe - astfel formându-se logartimul chinotehnic aplicativ , performant de jurizare, a fiecarui câine, fiecărei situații, sau fiecărui impas creat.

Exemplele sunt multiple in funcție de gravitatea, varietatea și prioritatea lor.

- Acum incepem să înțelegem de ce disciplina, creativitatea, viziunea, ajuta la realizarea f rapida si corecta a hartii situationale, aceastăva fi apreciată de unii colegi si handleri, deoarece încearcă să contureze mai bine un anumit context pentru a se aplica cât mai rapid și eficient tehnicile jurizarii.

2. ANALIZA RECIPROCA

- Așa cum exemplarele canine ne studiază și analizează, inca din primele luni de viață, așa trebuie să facem și noi, de fiecare dată dacă dorim să avem o performanță chinologică.
- Dacă avem capacitatea și cunoștințele psihologice să realizăm mental harta situationala, un ”traseu” (ordinea, locul și durata exercițiilor), imprimindu-ne mental o ordine, viteză și mod de execuție, atunci cu siguranță când trecem la partea practică, toată atenția, concentrarea și atitudinea se vor focaliza către un anumit tandem:
 - caine - handler
 - câine – arbitru,
 - câine - victimă/infractor,
 - câine - spectatori,

Astfel in diferite situații, ne adaptăm mai bine și mai rapid in diferite medii, cu factori excitanti psihici și fizici iar câinele nostru ne va simți și se va comporta ca atare.

- Un doghandler va trebui sa gaseasca mereu motivația câinelui, metodologia de lucru și stimulul in plan psiho-relațional, ca să lucreze cu placere, rapid și corect.

- Un arbitru va trebui sa analizeze si evalueze in fiecare moment rezultanta, executiei, prezentarii, in ring, pe terenul de lucru, a binomului om –caine.

3. CORECTIA IN PROCESUL PSIHOEDUCATIONAL

Pentru a ști cum, când și ce tip de corecție poate fi sau nu poate fi aplicată, trebuie să avem noțiuni despre ETOLOGIA canină.

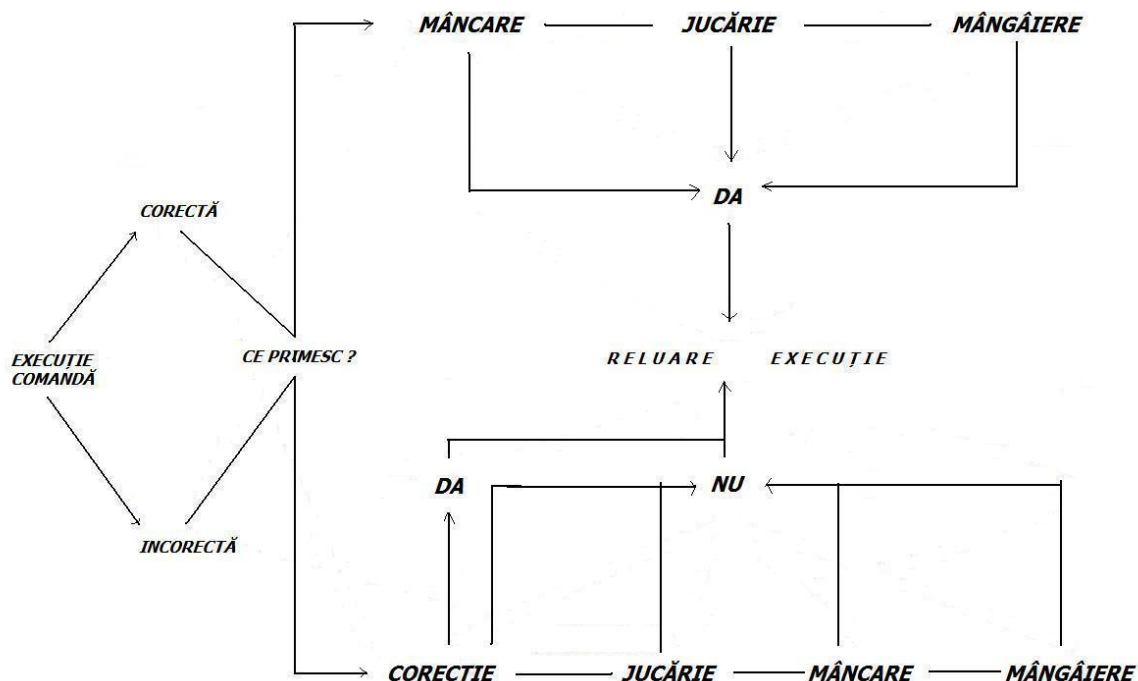
Aici avem doua directii: handler – caine, respectiv arbitru - handler

1. **Handler – caine:** După identificarea execuției corecte, fiecare exemplar canin asteaptă recompensa - mâncare, jucărie, mângâiere.

Trebuie să ne așteptăm, să știm și să găsim soluția momentului, atunci când câinele are nevoie de corecții.

Acestea pot fi de mai multe tipuri:

- - **corecția mecanică** - când efectiv ”mutăm” câinele cu mina in poziția si locul corect, corecția cu zgarda de forță sau strangulară simplă etc.,
- - **corecția motivațională** - cu stimuli – jucărie, mâncare etc.
- - **corecția psihologică** - ce constă in atitudinea noastră psiho-emoțională și relațională cu câinele, in momentul când acesta lucreaza corect/incorect, repede/lent, cu/fără stimuli, in medii cunoscute/necunoscute etc.

2. **Abitru - handler:** După identificarea și prezentarea unei execuții corecte, fiecare participant așteaptă consecința / decizia (negativă sau pozitivă)

Trebuie să ne așteptăm, să știm și să găsim soluția momentului, cum și când o dam !

Rolul arbitrului ar fi să îl învățăm, să îl educăm, să îl corectăm, direct și/sau indirect

Acestea pot fi de mai multe tipuri:

- - **corecția situatională** - *comunicare verbală / nonverbală ,mecanică* - îl repositionăm pe participant în poziția, locul și momentul cerut de noi.
- - **corecția motivațională** - cu stimuli verbali sau/si mecanici
- - **corecția psihologică** - ce constă în atitudinea noastră psiho-emoțională, educațională și relațională, printr-o comunicare verbală sau nonverbală în momentul când acesta are un comportament și temperament atipic cerințelor regulamentelor FCI (imprevizibil, idezirabil, etc), demotivat, lucrează corect/incorect, repede/lent, cu/fără stimuli, în medii cunoscute/necunoscute etc.

Atitudinea de tip “**bravo balenuț**“, unde trebuie lăudat imediat câinele, respectiv participantul, să evidențiem imediat și limpede ceea ce a făcut bine, să împărtășești sentimentele tale pozitive împreună cu el și să încurajăm mereu prietenul necuvintător și pe concurent.

De aceea este foarte important să înțelegem motivația unui anumit tip de temperament (sangvinic, melancolic, coleric sau flegmatic).

În raport de comportamentul handler-ului (pasiv, agresiv, pasiv-agresiv, asertiv) trebuie să aveți variante de strategii comportamentale pentru a evita/ detensiona/ redirectiona conflictul/dezamagirea/depresia/schimbarea de comportament/ atitudinea oricărei persoane din fața voastră.

Ce scop are sau ce recompensă urmărește câinele?

Ce scop are sau ce recompensă urmărește proprietarul într-o competiție? (dialogul, priivirea, întărirea pozitivă, mângâierea câinelui sau, premiul canin, ego-ul sau,)

4. BARIERE MENTALE

- motive financiare.

azi, in acest climat social si financiar, a participa la examene ca sa te califici la un FCI WCH este foarte constisitor.

concurrentii - se gandes la costuri (transport , cazare, taxe) - rezultate

la cate examene trebuie sa mearga, care este arbitru mai permisiv

arbitri - se gandesc ce sa faca daca au `caini vedete` in concurs, daca au arbitri participanti in exam etc.

atat pentru participanti cat si pentru organizatori, balanta financiara al unul eveniment poate fi pozitiva sau negativa, o competitie este apreciata sau nu.

- presiunea psihologica

participantii - isi schimba decizia, temperamentul, comportamentul doar daca se gandesc la : nivelul competitiei, la concurenti, la cainii vedeta prezenti, la rezultate, daca participa sau nu.

arbitri - la decizii si consecinte, la imaginea sa, la echilibrul psiho emotional si nivelul chinologic la care se afla in acea zi, daca participa sau nu.

Aici ajungem in situatii de conflict, reactii imprevizibile, in situatii intempestive, decalaj al echilibrului psigo emotional, relational si educational, etc.

- numele arbitrului

Pentru multi, din lumea canina, sunt 2 tipuri de arbitri...cei cunoscuti si cei necunoscuti

La cei **CUNOSCUTI** - aici avem minim 3 tipuri comportamentale

- Cei cunoscuti ca fiind ingaduitori si trec toti cateii
- Cei cunoscuti prin profesionalismul lor si calitatea si stiinta arbitrajului
- Arbitrii reci, distanti, ce pot duce in extrema relatia arbitru – concurent

La cei **NECUNOSCUTI** – avem minim 3 tipuri de comportamente:

- Sa arate ce stiu, pentru a fi promovati sau apreciati din exterior si/sau o fac din placere si pasiune
- Se multumesc cu orice eveniment
- copiaza modele, fie ele gresite sau bune, fara asi forma identitatea personala

Diferenta o fac concurentii, organizatorii si nivelul cainilor!

Comportament schimbat, arbitrul e taxat!!!

- Maniera de arbitraj

ca sa nu se schimbe comportamentul și temperamentul cand arbitram, si ca sa avem un echilibru psiho emotional, trebuie să ne gândim la expresia **Judecând in acea zi!**

să ne gândim la ce înseamnă, Decizii - Consecințe.

am văzut câini care nu lucreaza cel mai bine, sau nu sunt intro forma excelenta de prezentare in ring, dar câștigă pe baza victoriilor lor anterioare.

am vazut caini necunoscuti care sunt pe podium si ne surprinde cine a dat punctajul/calificativul/Titulul.

Tu ești arbitrul, ce preferi? - Câine grozav coordonat mediocru de catre conductor sau o coordonare grozavă pe un câine mediocru?

Atunci când arbitrezi câinii, nu trebuie să fii influențat de nicio considerație, decât de meritul relativ al câinilor din fața ta, din acea zi!

nu uitati: Decizii – Consecinte - asupra ta, asupra cainelui, asupra echipei!

5. METACOMPETENTE

(competente la nivel inalt, pe baza carora mintea umana sa le produca si sa lucreze - in orice mediu, la orice ora, in toate specialitatile IPO-R, la cele mai mari evenimente)

1. Autonomia - oameni autonomi, sa faca deductii, actiuni rapide si eficiente.
2. Autodisciplina - cu pasi clari : ce iti propui – ce realizezi – care sunt pasii.
3. Capacitatea de indeintificare imediata - oportunitati, greseli, solutii, efecte negative, insuccese, trucuri.
4. Gandire de designer -(dobandita sau genetica) - anticiparea situatiilor negative, gasirea solutiilor si aplicarea lor. pe baza de: informatii, cunostiinte, cultura, mentalitate, abilitati.

6. STAREA DE BINE - inainte, in timpul si dupa eveniment

Competenta + Conectare + Control! = SUCCES , care duce la STARE DE BINE

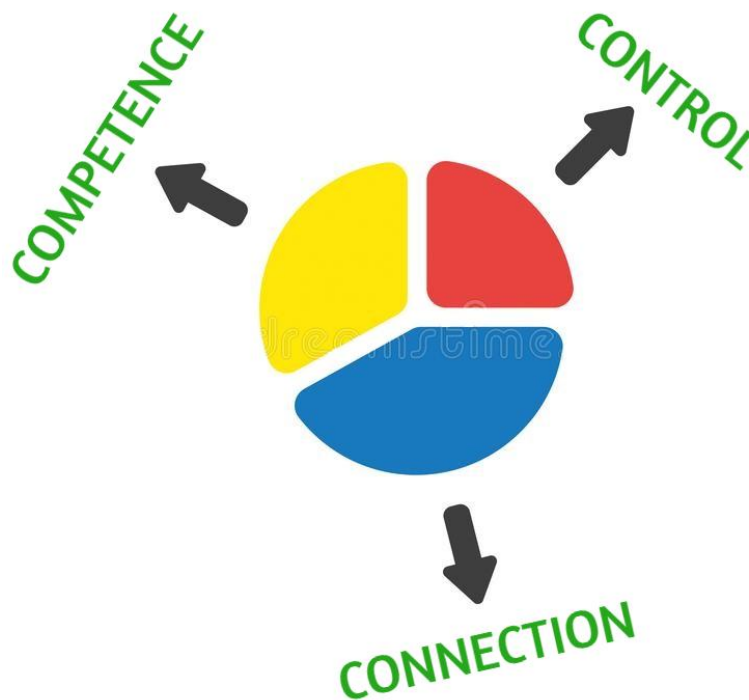
Competenta – nevoie de invatare, de a cunoaste, de a sti regulamentele, rasele, etc

Conectare – nevoia de a fi iubit si apreciat, de a primi validare, de a contribui la validarea altor caini

Control – dorinta de a lua decizii, sa fac singur alegeri, sa fiu sursa actiunilor mele

Daca una dintre ele lipseste, dispare sau daca este un decalaj foarte mare intre ele, creierul ne schimba comportamentul si atitudinea in:

comportament pasiv – agresiv, sau doar agresiv, negativ, imprevizibil, irascibilitate, orgoliu marit, lipsa cooperarii, demotivatie, stres, depresie, energie mica, conspiratii la adresa ta etc.

7. VALORIFICAREA INFORMATIEI

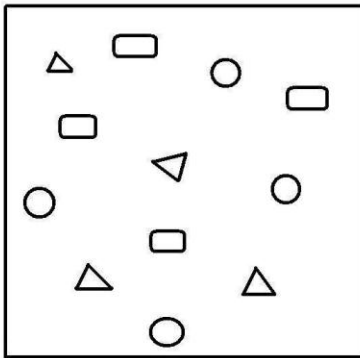
Dorim să acumulăm informații chinologice, atât din ramura expozițională cât și din cea utilitară. Dorim să avem un vocabular și o cultură chinologică variată, erudită și mereu actualizată. Sistemul bio-psihic uman este un sistem de procesarea informației.

Mintea noastră dorește să pună în practică fiecare informație.

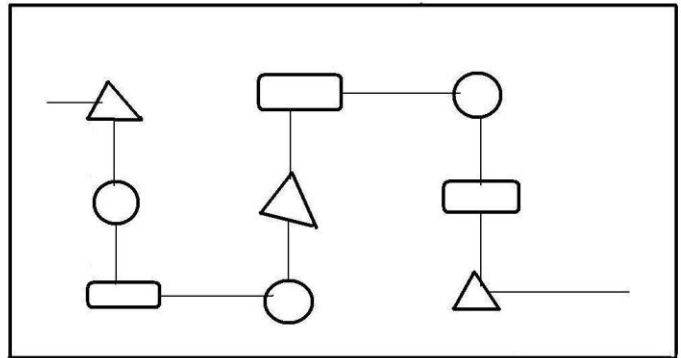
Știm noi oare să filtrăm, să dezvoltăm, să ne creem experiența necesară și să ajungem să debordăm o creativitate psihopedagogică și chinotehnică bazată pe cunoștințele din universul informațional existent? dintre mecanismele de prelucrare și impactul lor asupra asamblului personalității, putem urmări etape:

- *informația* - nivelul în care acumulăm orice tip de informație, prin studiu individual și colectiv, dintr-un eveniment informațional universal,
- *dezvoltarea* informațiilor – nivelul la care încercăm să realizăm corelări psihorelaționale, educaționale și chinotehnice,
- *experiența* – la acest nivel încercăm să diversificăm imaginația, capacitatea valorilor și a cunoștințelor multiple,
- *creativitatea* – nivelul la care dorim să ajungem totuși, bazându-ne pe experiența, cultura, educația și diversitatea informațiilor și a rezultatelor (atât cele pozitive cât cele negative), fiind agrenați în lupta cu soluționarea situațiilor impuse sau intempestive, a jurizării rapide și corecte.

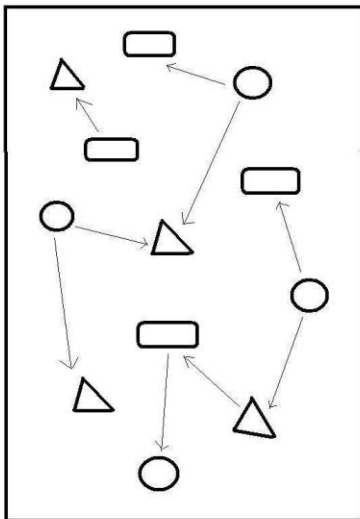
1. INFORMATII

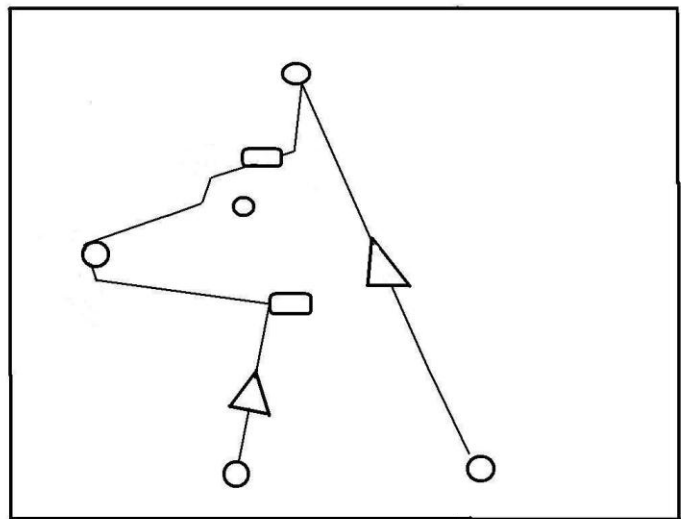
3. EXPERIENTA

2. DEZVOLTARE

4. CREATIVITATE

ȘTIM SĂ VALORIFICĂM INFORMAȚIILE ?